

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Факультет менеджменту

Кафедра економіки підприємств

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації
для здобувачів вищої освіти ступеню «магістр»
зі спеціальностей 073 «Менеджмент»
та 074 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаїв

2020

1

УДК 303.725.3:001.891

М54

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 28.09.2017 р., протокол №1. Видання оновлене та доповнене.

Укладач:

О.І. Котикова – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

Рецензенти:

І.І. Червен – д.е.н., професор, завідувач кафедри управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств Миколаївського національного аграрного університету

О.В. Погорелова – к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і економічного аналізу Національного університету кораблебудування ім. Адмірала Макарова

© Миколаївський національний аграрний університет, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРОЦЕС НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
Тема 1.1. Методологія: сутність, зміст, поняття.....	5
Тема 1.2. Проблеми наукового пізнання в історії філософії.....	10
Тема 1.3. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження.....	10
Питання для проміжного контролю.....	20
Теми рефератів.....	21
МОДУЛЬ 2. МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	23
Тема 2.1. Поняття та базові характеристики методів наукових досліджень.....	23
Тема 2.2. Методи емпіричних досліджень.....	27
Тема 2.3. Економіко-статистичний аналіз.....	29
Тема 2.4. Наукове прогнозування як метод дослідження.....	31
Тема 2.5. Планування як функція прогнозування.....	38
Питання для проміжного контролю.....	44
Теми рефератів.....	45
МОДУЛЬ 3. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	46
Тема 3.1. Загальні підходи та принципи формування інформаційного забезпечення наукового дослідження.....	46
Тема 3.2. Методика збору наукової інформації.....	49
Тема 3.3. Методи аналізу і обробки первинної статистичної інформації.....	53
Питання для проміжного контролю.....	55
Теми рефератів.....	55
МОДУЛЬ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НА РІВНІ МАГІСТЕРСЬКОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ).....	56
Тема 4.1. Зміст та структура наукової магістерської роботи.....	56
Тема 4.2. Оформлення результатів наукових досліджень.....	58
Тема 4.3. Впровадження результатів наукових досліджень у практику.....	59
Питання для проміжного контролю.....	59
Теми рефератів.....	60
РОЗРАХУНКОВЕ ЗАВДАННЯ.....	61
САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	64
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ПО КУРСУ.....	71
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ.....	72

ПЕРЕДМОВА

Головною **метою** вивчення дисципліни «Методологія соціальних емпіричних досліджень» є формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, починаючи зі студентської наукової роботи та аспірантських досліджень.

Завданням вивчення дисципліни «Методологія соціальних емпіричних досліджень» є теоретична підготовка магістрів з питань:

- сутності понять і категорій методологій наукових досліджень;
- організації процесу наукового дослідження;
- вибору об'єктів наукового дослідження;
- застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження;
- методик дослідження, їх змісту і принципів розробки;
- планування науково-дослідних робіт;
- розроблення етапів та форм процесу наукового дослідження;
- організації науково-дослідної роботи магістрів;
- сутності понять гносеології та її місця в системі наукових знань;
- діалектики як системи принципів, законів і категорій;
- специфіки наукового пізнання;
- типології методів наукового пізнання;
- сутності понять синергетики і евристики;
- змісту та структури процесу наукового дослідження;
- формування та обґрунтування наукових гіпотез;
- оволодіння традиційними та сучасними інноваційними методами проведення досліджень;
- оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику;
- інформаційного забезпечення процесу наукового дослідження;
- визначення економічної ефективності наукових досліджень.

Методичні рекомендації відповідають навчальним та освітньо-професійним програмам підготовки магістрів спеціальностей 073 «Менеджмент» та 281 «Публічне управління та адміністрування», нормативним документам Миколаївського національного аграрного університету.

МОДУЛЬ 1

МЕТОДОЛОГІЯ І ПРОЦЕС НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1.1. Методологія: сутність, зміст, поняття

Питання для засвоєння теми

1. Структурне розуміння методології наукового дослідження, її основні різновиди.
2. Категорії, принципи, теорії, парадигми і методи як змістовні складові методології наукового дослідження.

Тестове завдання

1. Результат пізнавальної діяльності, вираженої в ідеальних образах і закріпленій у знаках природних та штучних мов – це...

- А) мислення;
- Б) знання;
- В) пізнання
- Г) розсудок.

2. Чуттєве (сенситивне) пізнання – це...

А) пізнання за допомогою органів чуття (зору, слуху, дотику та ін.), яке дає безпосереднє знання про предмети та їх властивості і здійснюється за трьома основними формами: відчуття, сприяння, уявлення;

Б) активна діяльність людей, спрямована на здобуття знань;

В) процес пізнання, який характеризується виходом суб'єкта за стереотипи мислення, пошуком нового, перетворенням дійсності в індивідуально-неповторній формі;

Г) здатність безпосереднього пізнання істини за допомогою наявних передумов.

3. Активний процес узагальнення й опосередкованого відображення дійсності, який забезпечує розгортання на основі чуттєвих даних закономірних зв'язків цієї дійсності та вираження їх у системах понять – це...

- А) інтелект;
- Б) воля;
- В) мислення;
- Г) розсудок.

4. Встановіть співвідношення: до колонки А доберіть правильну відповідь з колонки Б.

А	Б
А) розсудок;	1. Форма мислення, яка відображає явища, процеси дійсності в їх зв'язках і відносинах.
Б) розум;	2. Форма мислення, яка відображає сутність ознаки явищ, поданих у їх визначеннях.
В) поняття;	3. Початковий рівень мислення, де оперування абстракціями відбувається в межах певної незмінної, наперед заданої схеми.
Г) судження;	4. Форма мислення, завдяки якій з попередньо здобутого знання з одного чи декількох суджень виводиться нове знання теж у вигляді судження.
Д) умовивід.	5. Вищий рівень раціонального пізнання, якому властиві творче оперування абстракціями та рефлексією, спрямованість на усвідомлення власних форм та передумов, самопізнання.

5. Здатність безпосереднього пізнання істини за допомогою наявних передумов – це ...

- А) інтелект;
- Б) воля;
- Г) інтуїція;
- Д) талант.

6. Наука про структуру, логічну організацію, способи, принципи, методи, засоби та норми науково-пізнавальної діяльності – це...

- А) діалектичне протиріччя;
- Б) методологія;
- В) науково-методологічне знання;
- Г) дослідження.

7. На яких рівнях функціонує науково-методологічне знання, що формується у межах методології наукового пізнання:

- А) філософському;
- Б) загальнонауковому;
- В) фізичному;
- Г) хімічному;
- Д) конкретно-науковому;
- Е) методико-технологічному;
- Є) техніко-методичному.

8. Сутність, якого принципу полягає в необхідності дотримання спадковості при переході від старого до нового, від попереднього до наступного.

- А) діалектичного заперечення;
- Б) єдності якості та кількості;
- В) єдності всезагального взаємозв'язку та розвитку;
- Г) діалектичне протиріччя.

9. Система методологічних принципів, форм і способів організації його методологічного знання, яка безпосередньо зумовлюється теорією цього підходу характеризує ...

- А) філософський рівень методології науки;
- Б) загальнонауковий рівень методології;
- В) методико-технологічний рівень методології;
- Г) методологія конкретної науки.

10. На загальнонауковому рівні методології вирішують проблеми щодо:

- А) розробляються певні теоретико-методологічні підходи до процесу наукового пізнання, що є найбільш адекватними до природи предмета та сутності досліджень, які здійснюються в обсязі даної науки;
- Б) структури наукового знання, його диференціювання в межах окремих наук та інтегрування в загальну наукову картину світу, встановлення законів зародження розвитку та зміни наукових теорій і їх понятійної основи та ін..;
- В) основних принципів організації наукового знання, які безпосередньо виводяться з всезагальних принципів діалектики;
- Г) встановлення наукових фактів і розроблення на основі вчень про організацію й засоби здійснення теоретичної, експериментальної та практичної діяльності дослідника в межах даної науки.

11. Форма мислення, яка відображає універсальні властивості та співвідношення предметів об'єктивної дійсності – це...

- А) закон;
- Б) метод;
- В) категорія;
- Г) принцип.

12. Що виступає початковим компонентом методології, у той же час сам є результатом численних актів пізнання?

- А) принцип;
- Б) гіпотеза;
- В) концепція;
- Г) категорія.

13. Що являє собою закон, як елемент методології?

А) форму наукового знання, за допомогою якого формується один з можливих варіантів вирішення проблеми, істинність якої ще не встановлена і не доведена;

Б) об'єктивний, істотний, необхідний, сталий зв'язок між об'єктами дійсності, це логічне формалізоване та чітко сформульоване співвідношення між явищами, предметами, процесами;

В) процес пізнання, який характеризується виходом суб'єкта за стереотипи мислення, пошуком нового, перетворенням дійсності в індивідуально-неповторній формі;

Г) початковий рівень мислення, де оперування абстракціями відбувається в межах певної незмінної, наперед заданої схеми.

14. Виберіть правильну відповідь:

А) гіпотеза – це форма та засіб наукового пізнання, яка є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї;

Б) концепція – це форма наукового знання, за допомогою якого формується один з можливих варіантів вирішення проблеми, істинність якої ще не встановлена і не доведена;

В) ідея – це форма осягнення явищ, предметів суб'єктивної реальності, яка включає усвідомлення мети подальшого пізнання і перетворення світу;

Г) проблема – це форма мислення, яка відображає універсальні властивості та співвідношення предметів об'єктивної діяльності.

15. Найбільш адекватна форма наукових знань, система достовірних, обґрунтованих глибоких знань про дійсність, яка має струнку логічну структуру і дає цілісне, системне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта – це ...

- А) метод;
- Б) методологія;
- В) закон;
- Г) теорія.

16. Коли теорія пояснює об'єкти і факти, виділяючи закономірності та причинно-наслідкові зв'язки, кореляційну залежність, то вона виконує функцію...

- А) інформаційну;
- Б) пояснювальну;
- В) прогностичну;
- Г) практичну.

17. Системоутворювальна функція теорії характеризується наступним чином

- А) упорядковує певну сукупність фактів, являє собою системне бачення об'єктів;
- Б) описує повну сукупність фактів;
- В) уможлиблює передбачення на підставі закономірностей майбутній стан об'єктів;
- Г) виступає як метод здобування нового знання.

18. Сукупністю методологічних, світоглядних, наукових, управлінських та інших настанов, що сформувалися історично і прийняті у своїй спільності як зразок, норма, стандарт вирішення проблеми і містить символічні узагальнення, цінності характеризується...

- А) теорія;
- Б) описова функція теорії;
- В) парадигма;
- Г) закон.

19. Що являється невід'ємною складовою змісту методології, який розглядається як сукупність певних правил, прийомів, норм пізнання, оцінки або дії?

- А) закон;
- Б) метод;

- В) принцип;
- Г) парадигми.

20. Формою та засобом наукового пізнання, яка є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної дії, це науково обґрунтований та в основному доведений вираз основного змісту ідеї, але на відміну від теорії він ще не може бути втіленим у трунку логічну систему точних наукових категорій являється...

- А) концепція;
- Б) гіпотеза;
- В) теорія;
- Г) категорія.

Тема 1.2. Проблеми наукового пізнання в історії філософії

Питання для засвоєння теми

1. Специфіка пізнавального ставлення людини до світу.
2. Поняття гносеології та її місце в системі філософського знання.
3. Особливості пізнання природної соціокультурної й духовної сфер.
4. Проблема пізнання світу.

Тема 1.3. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження

Питання для засвоєння теми

1. Поняття процесу наукового дослідження, його рівні, структура, класифікація та основні етапи здійснення.
2. Обґрунтування проблеми наукового дослідження.
3. Об'єкт і предмет наукового дослідження, однозначність їх трактування.
4. Вибір емпіричної бази наукового дослідження.

Тестове завдання

1. Основними і специфічними ознаками науково-пізнавального процесу є:
 - А) націленість на упорядкування певної сукупності факторів, які являють собою системне бачення об'єктів;
 - Б) націленість науки на вивчення об'єктів, які можуть стати предметом масового практичного освоєння в майбутньому;
 - В) орієнтація на опис повної сукупності фактів;
 - Г) орієнтація на вивчення об'єкта, що актуально або потенційно включені в суспільно-практичну діяльність людини як можливі об'єкти її освоєння.

2. Основні риси науково-пізнавального процесу дозволяють розмежовувати пізнання на:

- А) дослідження і аналіз;
- Б) вищого і нижчого рівня;
- В) наукове і буденне;
- Г) постійне і змінне.

3. Яка основна ознака відрізняє наукове знання від продуктів буденної пізнавальної діяльності людей?

- А) системність і обґрунтованість;
- Б) зрозумілість і чіткість;
- В) правдивість;
- Г) послідовність.

4. Розглядаючи пізнання як специфічну діяльність людини, результатом якої є знання, науковці розглядають наукове дослідження як...

А) процес упорядкування певної сукупності фактів, які являють собою системне бачення об'єктів;

Б) процес осягнення явищ, предметів об'єктивної реальності, яка включає усвідомлення мети подальшого пізнання і перетворення світу;

В) наука про структуру, логічну організацію, способи, принципи, методи, засоби та норми науково-пізнавальної діяльності;

Г) процес вироблення нових наукових знань, один із видів пізнавальної діяльності, яка характеризується об'єктивністю. Відтворюваністю, доказовістю і точністю.

5. Які існують види пізнавальної діяльності?

- А) спостереження і аналіз;
- Б) емпіричне і теоретичне дослідження;
- В) спостереження і анкетування;
- Г) теоретичне і практичне дослідження.

6. Знайдіть правильну відповідь:

А) за сферою знаходження предмета наукові дослідження бувають комплексні та некомплексні;

Б) за ступенем представленості сторін об'єкта наукові дослідження бувають природні, технічні, економічні, педагогічні, соціокультурні та ін.;

В) за ступенем вираженості динаміки об'єкта наукові дослідження бувають комплексні та некомплексні;

Г) за сферою знаходження предмета наукові дослідження бувають: природничі, технічні, економічні, соціальні, політичні та педагогічні.

7. Які методи є найуживанішими у науковому дослідженні?

А) польові та лабораторні дослідження;

Б) спостереження, аналіз документів, дослід, експеримент, аналітика;

В) перевірка фактів, гіпотез, досліджень;

Г) анкетування, опитування та аналіз зібраних даних.

8. Які методи є основними в емпіричному дослідженні?

А) реальний експеримент, реальне спостереження, вимірювання, порівняння, опис, конкретно-предметне моделювання;

Б) аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, розвідування, анкетування;

В) ідеалізація, експеримент, спостереження, опис;

Г) польове та лабораторне дослідження зібраної інформації, експеримент, опис, аналіз.

9. Які загально логічні теоретичні методи пізнання застосовують при здійсненні наукових досліджень?

А) вимірювання, порівняння, опис, моделювання;

Б) експеримент, спостереження, моделювання;

В) аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія;

Г) експеримент, спостереження, узагальнення, аналогію.

10. Окрім теоретичного та емпіричного дослідження виділяють ще один рівень наукового пізнання. Який саме?

А) індуктивний;

Б) метатеоретичний;

В) дедуктивний;

Г) аналітичний.

11. Сукупність теоретичних і практичних завдань, необхідність виконання яких постає перед економічним суб'єктом являється ...

А) законом наукового дослідження;

Б) принципом наукового дослідження;

В) проблемою наукового дослідження;

Г) методом наукового дослідження.

12. Для того, щоб об'єкт дослідження був доступним для наукового пізнання, науковцям необхідно ...

- А) зорієнтуватися на певному принципі дослідження;
- Б) поставити собі мету дослідження;
- В) забезпечити об'єкт дослідження належним фінансуванням;
- Г) обґрунтувати проблему.

13. Що залежить від достатньою мірою обґрунтованої проблеми?

- А) вибір теми і мети дослідження, методів і прийомів, які буде застосовувати дослідник;
- Б) заробітна плата дослідника і подальше існування об'єкта дослідження;
- В) управління фінансовими, економічними та іншими проблемами ;
- Г) категорія дослідження.

14. Що є конкретною формою обґрунтування проблеми наукового дослідження?

- А) вибір теми і мети дослідження, методів і прийомів, які буде застосовувати дослідник;
- Б) постановка проблемної задачі, де сформульовано сутність проблемної та окреслено етапи її вирішення;
- В) правильний вибір методів вирішення проблеми;
- Г) виникнення істотних суперечностей та неодмінне, негайне їх вирішення шляхом підбору оптимальних управлінських рішень.

15. З якою метою науковці обґрунтовують проблему дослідження?

- А) щоб позбутися формального підходу до культурної практики;
- Б) щоб позбутися формального підходу до політичної практики;
- В) щоб позбутися формального підходу до соціально-економічної практики;
- Г) щоб позбутися формального підходу до екологічної практики.

16. Що являється головною причиною недостатньої обґрунтованості проблеми дослідження?

- А) мала кількість кваліфікованих працівників;
- Б) погана підтримка з боку держави;
- В) брак обладнання та інвентарю;
- Г) неінформованість дослідника.

17. Визначена частина дійсності – об’єктивний процес або явище з метою пізнання його сутності, закономірностей розвитку і можливостей подальшого використання діяльності характеризує ...

- А) предмет наукового дослідження;
- Б) об’єкт наукового дослідження;
- В) принцип наукового дослідження;
- Г) закономірність наукового дослідження.

18. Виберіть правильне судження:

- А) предмет і об’єкт ніколи не перетинаються при дослідженні;
- Б) методи і методологія дослідження є невід’ємною частиною об’єкта;
- В) об’єкт є часткою дослідження;
- Г) предметом дослідження є частка об’єкта.

19. Соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об’єкта, різноманітні його якості, властивості – це...

- А) предмет наукового дослідження;
- Б) об’єкт наукового дослідження;
- В) закони наукового дослідження;
- Г) суб’єкт наукового дослідження.

20. Встановіть співвідношення: до колонки А доберіть правильну відповідь з колонки Б.

А	Б
А) типові визначення об’єкта наукового дослідження	1. Кугооборот оборотного капіталу підприємства;
Б) типові формування предмета дослідження	2. Іитрати у корпораціях;
	3. Фінансові відносини, що виникають при формуванні оборотного капіталу підприємства;
	4. Процес фінансового планування на підприємствах;
	5. Теоретико-методичні та прикладні засади управління витратами у машинобудівних корпораціях;
	6. Методологічне, методичне й організаційне забезпечення фінансового планування діяльності промислових підприємств;
	7. Процес розвитку малого бізнесу;
	8. Операційна діяльність, її витрати та відображення в обліку і контролі.

21. З чим пов'язані методологічні засади трактування предмета наукового дослідження?

- А) з правильністю вибору об'єкту та предмета дослідження;
- Б) з співставленням принципів і закономірностей дослідження;
- В) з правильним розумінням сутності тієї чи іншої теорії або концепції;
- Г) з чіткістю поставленої задачі перед дослідником.

22. Найяскравішими представниками вивчення класичної теорії фірми є:

- А) Дж. Хікс, М. Фрідмен, Х.Лейбенстайн, М. Алле;
- Б) Р. Коуз, О. Вільямсон, Г. Саймон, Ф. Махлуп;
- В) А.Смітт, Дж. Локк, Р. Коуз;
- Г) Т. Кун, О. Вільямсон, Р. Коуз.

23. Представниками теорії ринкової рівноваги та споживчої поведінки є:

- А) Р. Коуз, О. Вільямсон, Г. Саймон, Ф. Махлуп;
- Б) Т. Кун, О. Вільямсон, Р. Коуз, Х. Лейбенстайн;
- В) А.Смітт, Дж. Локк, Р. Коуз, Дж. Хікс;
- Г) Дж. Хікс, М.Фрідмен, Х. Лейбенстайн, К. Ланкастер, М. Алле.

24. Встановіть співвідношення: до колонки А доберіть правильну відповідь з колонки Б.

А	Б
А) класична теорія фірми;	1. Механізм рівноваги та стабільності галузевих ринків;
Б) теорія ринкової рівноваги та споживчої поведінки;	2. Особливості діяльності монополій та олігополій в системі недосконалої конкуренції;
	3. Механізм дослідження управлінських рішень;
	4. Алгоритм пошуку ринкової інформації;
	5. Закономірності формування ринкового попиту;
	6. Механізм вибору між альтернативними напрямками дії.

25. Способами отримання наукових фактів під час спостереження, діагностики експерименту, які констатують якісні та кількісні характеристики об'єктів та явищ називають...

- А) теоретико-методологічні дослідження;
- Б) теоретичні дослідження;

- В) емпіричні дослідження;
- Г) інформаційні дослідження.

26. Розставте в правильній послідовності етапи емпіричного дослідження:

- А) визначення методів дослідження;
- Б) розробка проблематики;
- В) структура інструментарію збору даних;
- Г) визначення кола питань;
- Д) побудова вибірки;
- Е) підготовка і планування збору даних;
- Є) проведення збору даних
- Ж) перевірка і остаточне визначення інструментарію збору даних;
- З) обробка та аналіз зібраних даних.

27. На яких методах ґрунтується емпіричне дослідження?

- А) спостереження, порівняння та вимірювання;
- Б) анкетування, опитування та аналіз;
- В) спостереження та моделювання;
- Г) індукції та дедукції.

28. Інформаційну базу емпіричного дослідження складають:

- А) дані Міністерства фінансів та аграрної політики й продовольства України;
- Б) дані Державного комітету статистики України, Міністерства культури і туризму України, Головного управління комунального і готельного господарства ;
- В) дані Міністерства освіти і науки України;
- Г) дані Міністерства аграрної політики та продовольства України ;

29. Систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта в цілому або окремих його аспектів. За якого дослідник не втручається в його поведінку, а лише фіксує її, характеризує ...

- А) аналіз;
- Б) анкетування;
- В) опитування;
- Г) спостереження.

30. Який вид спостереження характеризується тим, що дослідник безпосередньо бере участь у діяльності підприємства або структурного підрозділу підприємства і його працівники знають про його присутність?

- А) невиключене відкрите спостереження;
- Б) включене інкогніто;
- В) включене відкрите спостереження;
- Г) невиключене інкогніто.

31. Встановлення схожості або несхожості об'єктів безпосередньо або опосередковано (через проміжні об'єкти) характеризує...

- А) порівняння;
- Б) вимірювання;
- В) експеримент;
- Г) спостереження.

32. Яке твердження є хибним:

- А) порівняння – це встановлення схожості або несхожості об'єктів безпосередньо або опосередковано;
- Б) вимірювання – це результат наукових досліджень, який потребує осмислення та узагальнення;
- В) експеримент – це метод пізнання, цілеспрямоване вивчення об'єкта з метою виявлення раніше невідомих його властивостей;
- Г) спостереження – це систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта в цілому або окремих його аспектів, за якого дослідник не втручається в його поведінку, а лише фіксує її.

33. Метод пізнання, цілеспрямоване вивчення об'єкта з метою виявлення раніше невідомих його властивостей або перевірки правильності теоретичних положень, що визначається певною пошуковою ідеєю і має чітко виражену мету характеризує ...

- А) експеримент;
- Б) вимірювання;
- В) анкетування;
- Г) спостереження.

34. Операція, яка дозволяє виявити співвідношення однієї величини до іншої, приймається за одиницю (еталон) – це...

- А) порівняння;
- Б) опис;
- В) спостереження;
- Г) вимірювання.

35. Науковий прийом, суть якого полягає в тому, що загальні моменти і властивості, які спостерігались на підприємстві як базі наукового дослідження, розповсюджуються на всі можливі випадки – це...

- А) ідеалізація;
- Б) універсалізація;
- В) концептуалізація;
- Г) синтез.

36. Науковий прийом, суть якого полягає в уявному конструюванні об'єктів, яких не існує в дійсності, і включає момент абстрагування від реальних процесів та явищ характеризує...

- А) синтез;
- Б) індукцію;
- В) універсалізацію;
- Г) ідеалізацію.

37. В основу якого прийому наукових узагальнень покладено процедуру поєднання різних елементів об'єкта в єдине ціле – систему, без чого неможливо наукове пізнання цього об'єкта?

- А) синтез;
- Б) універсалізація;
- В) ідеалізація;
- Г) індукція.

38. Назвіть науковий прийом узагальнень, суть якого полягає у внесенні категорій і понять, запозичених з інших теорій?

- А) індукція;
- Б) універсалізація;
- В) синтез;
- Г) концептуалізація.

39. З якою метою використовують такий науковий прийом як індукція у науковому дослідженні?

- А) для цілеспрямованого вивчення об'єкта та його структурованих підрозділів;
- Б) для формування проблеми дослідження та з'ясування шляхів її уникнення;
- В) для формування логічних висновків шляхом узагальнення даних емпіричних методів дослідження;
- Г) для поєднання різних елементів об'єкта в одне ціле.

40. Що являється науковим узагальненням?

А) кінцевий матеріал дослідження, який оброблений і систематизований відповідно до мети дослідження;

Б) операція, яка дозволяє виявити співвідношення однієї величини до іншої;

В) систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта в цілому або його аспектів;

Г) соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об'єкта. Різноманітні його якості, властивості.

41. Найбільш поширена і обов'язкова форма опублікування наукових результатів дослідження є ...

А) наукова дисертація;

Б) стаття;

В) магістерська робота;

Г) дипломна робота.

42. Короткий виклад отриманих наукових результатів являється...

А) висновком;

Б) тезою;

В) метою;

Г) вступом.

43. Загальний висновок, який будується на основі вивчення усіх предметів або явищ даної групи характеризує...

А) спостереження;

Б) синтез;

В) повну індукцію;

Г) неповну індукцію.

44. Загальний висновок, який будується на основі спостереження обмеженої кількості факторів характеризує...

А) спостереження;

Б) опис;

В) повну індукцію;

Г) неповну індукцію.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ (МОДУЛЬ 1)

1. Структурне розуміння методології наукового дослідження, її основні різновиди.
2. Поняття про діяльність людини: пізнавальну (гносеологічну), аксіологічну, праксіологічну.
3. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини.
4. Діалектика як система принципів, законів і категорій.
5. Закони та категорії діалектики в науковому дослідженні.
6. Поняття принципів діалектики та їх роль у науковому пізнанні.
7. Принцип об'єктивності, всебічності та взаємозв'язку, розвитку, історичного й логічного в науковому пізнанні.
8. Закони єдності та боротьби протилежностей, якості і кількості, заперечення та їх роль у процесі пізнання.
9. Категорії, принципи, теорії, парадигми і методи як змістовні складові методології наукового дослідження.
10. Типологія методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, загальнологічні, емпіричні й теоретичні.
11. Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження.
12. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності.
13. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.
14. Специфіка пізнавального ставлення людини до світу.
15. Поняття гносеології та її місце в системі філософського знання.
16. Особливості пізнання природної соціокультурної й духовної сфер.
17. Проблема пізнання світу.
18. Агностицизм і його основні різновиди.
19. Проблеми наукового пізнання у філософії XVIII-XIX ст.
20. Класична наука і філософська епістемологічна рефлексія.
21. Споглядальна концепція пізнання.
22. Принцип відображення (Локк, Гольбах).
23. Діяльнісна концепція пізнання.
24. Принцип конструктивізму (Кант, Фіхте).
25. Гегелівська гносеологія.
26. Принцип тотожності.
27. Марксистська концепція пізнання.
28. Принцип практики (Маркс, Енгельс).
29. Неокласична наука і філософська епістимологічна рефлексія.

30. Неопозитивістська концепція пізнання (Мах, Авенаріус).
31. Прагматична пізнавальна концепція (Ч. Пірс, У. Дžeme, Дж. Дьюї).
32. Проблеми теорії пізнання у філософії неотомізму (Веттер, Марітен).
33. Феноменологія Гуссерля.
34. Філософія і методологія соціальних наук.
35. Специфіка соціального пізнання.
36. Поняття процесу наукового дослідження, його рівні, структура, класифікація та основні етапи здійснення.
37. Основні етапи наукового дослідження і логіка їх пізнавального циклу.
38. Наука в системі суспільства.
39. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності.
40. Головні ознаки наукового пізнання.
41. Рівні наукового дослідження: емпіричний і теоретичний; їх відмінність за предметом, методами і формами наукового знання.
42. Класифікація наукових досліджень.
43. Обґрунтування проблеми наукового дослідження.
44. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання.
45. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми.
46. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.
47. Об'єкт і предмет наукового дослідження, однозначність їх трактування.
48. Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження.
49. Методологічні засади трактування предмета наукового дослідження.
50. Вибір емпіричної бази наукового дослідження.
51. Поняття про емпіричні та теоретичні рівні наукового дослідження.
52. Методи нагромадження емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах емпіричного знання.
53. Методи спостереження, вимірювання, опису, експерименту та їх роль у дослідженні.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (МОДУЛЬ 1)

1. Поняття про діяльність людини: пізнавальну (гносеологічну), аксіологічну, праксіологічну.
2. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини.
3. Діалектика як система принципів, законів і категорій.
4. Принцип об'єктивності, всебічності та взаємозв'язку, розвитку, історичного й логічного в науковому пізнанні.

5. Закони єдності та боротьби протилежностей, якості і кількості, заперечення та їх роль у процесі пізнання.
6. Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження.
7. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.
8. Специфіка пізнавального ставлення людини до світу.
9. Особливості пізнання природної соціокультурної й духовної сфер.
10. Проблема пізнання світу.
11. Агностицизм і його основні різновиди.
12. Проблеми наукового пізнання у філософії XVIII-XIX ст.
13. Класична наука і філософська епістемологічна рефлексія.
14. Споглядальна концепція пізнання.
15. Принцип відображення (Локк, Гольбах).
16. Діяльнісна концепція пізнання.
17. Принцип конструктивізму (Кант, Фіхте).
18. Гегелівська гносеологія.
19. Принцип тотожності.
20. Марксистська концепція пізнання.
21. Принцип практики (Маркс, Енгельс).
22. Неокласична наука і філософська епістемологічна рефлексія.
23. Неопозитивістська концепція пізнання (Мах, Авенаріус).
24. Прагматична пізнавальна концепція (Ч. Пірс, У. Дžeme, Дж. Дьюї).
25. Проблеми теорії пізнання у філософії неотомізму (Веттер, Марітен).
26. Феноменологія Гуссерля.
27. Філософія і методологія соціальних наук.
28. Специфіка соціального пізнання.
29. Наука в системі суспільства.
30. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності.
31. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.
32. Методи спостереження, вимірювання, опису, експерименту та їх роль у дослідженні.

МОДУЛЬ 2

МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 2.1. Поняття та базові характеристики методів наукових досліджень

Питання для засвоєння теми

1. Сутність категорії «метод».
2. Класифікація методів наукових досліджень.
3. Обґрунтування вибору методу наукового дослідження.
4. Об'єкт і предмет дослідження.
5. Визначення мети та завдання дослідження.

Тестове завдання

1. Що являється ключем для проведення будь-яких наукових досліджень?
А) досвід у галузі, в якій проводиться дослідження;
Б) вибір методів та напрацювання методики наукового пізнання;
В) досконало знати англійську мову, щоб правильно написати анотацію статті;
Г) об'єкт дослідження.

2. Як англійські науковці визначають метод наукових досліджень?
А) проміжний або кінцевий результат наукового дослідження;
Б) розроблення теоретичний і методологічних засад, науково-методичних і практичних рекомендацій;
В) як базовий емпіричний процес виявлення та демонстрація вагомих характеристик об'єкта, необхідних для наукового розслідування, що, зазвичай включає огляд феномену;
Г) систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта в цілому або його аспекті.

3. Згідно з якою класифікацією, методи, які застосовуються на усіх етапах пізнання не тільки в науці, але й інших сферах людської діяльності називаються...
А) загальні (філософські);
Б) загальнонаукові;
В) специфічні;
Г) індивідуальні.

4. Метод пізнання дійсності в її цілісності, розвитку і суперечливості – це...

- А) метафізичний метод;
- Б) діалектичний метод;
- В) аксіоматичний метод;
- Г) мета теоретичний метод.

5. Спосіб дослідження за допомогою наукової гіпотези, тобто припущення про причину, що зумовлює певний наслідок, чи про існування певного явища або предмета характеризує ...

- А) метод узагальнення;
- Б) історичний метод;
- В) аксіоматичний метод;
- Г) гіпотетичний метод.

6. Віддзеркалення явищ або предмета у знаковій формі будь-якої штучної мови та вивчення цього явища чи предмета шляхом операцій з відповідними знаками являється...

- А) узагальнення;
- Б) абстрагування;
- В) формалізація;
- Г) спостереження.

7. Спосіб мислення, у результаті якого встановлюють загальні властивості предметів і явищ, визначаються загальні поняття, в яких відображено первинні істотні ознаки предметів та явищ певного класу, від яких можна перейти до узагальненого поняття – це...

- А) узагальнення;
- Б) формалізація;
- В) аксіоматичний метод;
- Г) моделювання.

8. Метод, який вивчення деяких феноменів на підставі з'ясування їх місця та функцій в контексті культури характеризує...

- А) аналогія;
- Б) герменевтичний метод;
- В) системний метод;
- Г) дедукція.

9. Встановіть співвідношення: до колонки А доберіть правильну відповідь з колонки Б.

А	
А) загальні (філософські) методи; Б) загальнонаукові методи; В) специфічні методи.	1. Діалектичний і метафізичний метод;
	2. Аксиоматичний, гіпотетичний методи;
	3. Формалізація, абстрагування, виокремлення, історичний метод;
	4. Аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія.

10. Метод, суть якого полягає у розгляді об'єкта дослідження як системи. Що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле характеризує...

- А) синтез;
- Б) аналогія;
- В) герменевтичний метод;
- Г) системний метод.

11. Предметом та об'єктом наукового дослідження можуть бути:

- А) макроекономічні процеси, які спостерігаються на державному та міждержавному рівні;
- Б) вивчення економічних явищ та процесів;
- В) вивчення реальної історії об'єкта в усій багатогранності з урахуванням деталей випадковості;
- Г) визначення головних зв'язків об'єкта дослідження та спостереження його видозміни.

12. Виберіть методи, на яких базується теоретична гіпотеза:

- А) методи наукової абстракції;
- Б) метод індукції та дедукції;
- В) метод спостереження;
- Г) аналіз та синтез.

13. Які органи регулюють об'єкт та предмет дослідження?

- А) органи місцевого самоврядування;
- Б) вищий арбітражний суд;
- В) органи державного та наддержавного управління;
- Г) законодавчі органи України.

14. Які методи пізнання використовуються для розкриття завдань дослідження, що мають теоретичну спрямованість?

- А) спостереження, анкетування;
- Б) аналіз, синтез, абстрагування;
- В) індукції, дедукції;
- Г) моделювання, метод кореляції.

15. Як впливає зменшення апробованості методів та методик дослідження?

- А) збільшує можливість одержати позитивні результати діяльності підприємства;
- Б) ніякого впливу немає;
- В) збільшення шансів одержати результати, які можна буде однозначно інтерпретувати та зробити конструктивні висновки;
- Г) зменшення шансів одержати результати, які можна буде однозначно інтерпретувати та зробити конструктивні висновки.

16. Які методи використовують в умовах дефіциту інформації щодо конкретного об'єкта дослідження?

- А) метод експертних оцінок, формалізації, вибіркового дослідження, аналогії;
- Б) спостереження, аналіз, моделювання;
- В) метод вибіркового дослідження, аналіз, спостереження;
- Г) системний метод, абстрагування, узагальнення.

17. Які методи забезпечують відносну точність отриманих результатів?

- А) метод вибіркового дослідження, аналіз, абстрагування;
- Б) порівняння, спостереження, вимірювання, експеримент, економіко-математичні методи;
- В) системний метод, формалізація, аксіоматичний метод;
- Г) діалектичний та метафізичний метод.

18. Від використання яких методів у результатах дослідження отримується більш висока погрішність?

- А) порівняння, спостереження, вимірювання, експеримент, економіко-математичні методи;
- Б) системний метод, формалізація, аксіоматичний метод;
- В) спостереження, аналіз, моделювання;
- Г) анкетування, метод експертних оцінок.

Тема 2.2. Методи емпіричних досліджень

Питання для засвоєння теми

1. Конкретно-наукові (емпіричні) методи наукового пізнання.
2. Універсальні та специфічні методи.
3. Етапи розробки та проведення спостереження, опису, порівняння, вимірювання, анкетування, тестування, експерименту, моделювання, класифікація та інших універсальних методів.

Тестове завдання

1. Які рівні пізнання розрізняють у методології наукових досліджень?
А) якісний та кількісний;
Б) теоретичний та емпіричний;
В) конкретний та загальний;
Г) структурний та загальний.

2. Висунення та розвиток наукових гіпотез і теорій, формулювання законів та виведення з них логічних висновків, зіставлення різних гіпотез і теорій характеризує...

- А) теоретичний рівень пізнання;
Б) емпіричний рівень пізнання;
В) загальний рівень пізнання;
Г) кількісний рівень пізнання.

3. Спостереження і дослідження конкретних явищ, експеримент, а також групування, класифікація та опис результатів дослідження і експерименту, впровадження їх у практичну діяльність характеризує...

- А) теоретичний рівень пізнання;
Б) емпіричний рівень пізнання;
В) загальний рівень пізнання;
Г) кількісний рівень пізнання.

4. Початковим етапом емпіричного дослідження, який полягає у цілеспрямованому сприйнятті предметів і явищ дійсності для одержання безпосередніх даних про об'єкт пізнання являється ...

- А) прогнозування;
Б) анкетування;
В) аналіз;
Г) спостереження.

5. Документ, який містить серію запитань, потрібних для отримання інформації відповідно до мети і гіпотез маркетингового дослідження – це...

- А) анкета (опитний лист, опитувальник);
- Б) лист спостереження;
- В) бланк;
- Г) форма для реєстрації.

6. Процес виявлення позицій (відношення) опитуваних стосовно кількісних чи якісних характеристик явищ або процесів, яке проводить безпосередньо дослідник називається...

- А) спостереження;
- Б) анкетування;
- В) інтерв'ю;
- Г) бесіда.

7. Науково поставлене дослідження у спеціально створених і контрольованих умовах, які дослідник може відтворювати неодноразово та визначати їх вплив на досліджуваний процес характеризує...

- А) обстеження;
- Б) спостереження;
- В) калькуляція;
- Г) експеримент.

8. Процедура надання досліджуваним явищам чи процесам певних значень називається ...

- А) порівняння;
- Б) вимірювання;
- В) спостереження;
- Г) калькуляція.

9. Метод вимірювання, який застосовується для обчислення собівартості виготовлення продукції або виконаних робіт, наданих послуг називається...

- А) калькуляція;
- Б) порівняння;
- В) вимірювання;
- Г) обстеження.

10. Комплекс послідовних дій по зведенню конкретних одиничних фактів в єдине ціле з метою виявлення типових рис та закономірностей, що характеризують досліджуване явище називається...

- А) моделювання;
- Б) узагальнення;
- В) спостереження;
- Г) калькуляція.

Тема 2.3. Економіко-статистичний аналіз

Питання для засвоєння теми

1. Зміст економіко-статистичного аналізу.
2. Основні інструменти та послідовність здійснення економіко-статистичного аналізу.
3. Форми вихідної інформації та якісні оцінки результатів дослідження.
4. Особливості застосування економіко-статистичного аналізу.

Тестове завдання

1. Сукупність теоретичних, мета теоретичних та емпіричних методів, прийомів та інструментів, їх логічної послідовності застосування для досягнення поставленої мети наукового дослідження – це...

- А) математико-економічний аналіз;
- Б) економіко-статистичний аналіз;
- В) наукове дослідження;
- Г) соціокультурний аналіз.

2. Який метод передбачає дослідження будь-яких економічних явищ і процесів у взаємозв'язках елементів внутрішнього і зовнішнього середовища?

- А) метод статистичного аналізу;
- Б) метод абстрагування;
- В) метод моделювання;
- Г) системний метод.

3. Основою для використання цілої групи прийомів елімінування у факторному економічному аналізі для виділення і вимірювання впливу окремих факторів на загальну зміну економічних явищ і процесів, допускаючи незмінний вплив інших факторів є ...

- А) метод моделювання;
- Б) метод статистичного аналізу;
- В) метод абстрагування;
- Г) метод порівняння.

4. Найбільш поширеним в економіко-статистичному аналізі при визначенні детермінованих і схоластичних факторних залежностей та при економіко-математичному моделюванні зміни і розвитку економічних явищ і процесів за встановленими критеріями досягнення мети є ...

- А) метод моделювання;
- Б) метод статистичного аналізу;
- В) метод абстрагування;
- Г) діалектичний метод.

5. Який етап забезпечення наукових досліджень на основі економіко-статистичного аналізу характеризує визначення інформаційної моделі дослідження предметної області досліджуваного об'єкта, її структурованих елементів та необхідної і достатньої репрезентативності інформаційних ресурсів?

- А) четвертий етап;
- Б) третій етап;
- В) другий етап;
- Г) перший етап.

6. Реалізація функцій економіко-статистичного аналізу – оцінки і діагностики – це ...

- А) четвертий етап;
- Б) третій етап;
- В) другий етап;
- Г) перший етап.

7. Зведення та систематизація інформації для цілей оцінки і діагностики обумовленого економічного середовища характеризує...

- А) четвертий етап;
- Б) третій етап;
- В) другий етап;
- Г) перший етап.

8. Реалізація пошукової функції, яка полягає у виборі й обґрунтуванні аналітичних висновків та пропозицій характеризує...

- А) четвертий етап;
- Б) третій етап;
- В) другий етап;
- Г) перший етап.

9. Що є головною умовою надання аналітичних висновків і пропозицій?

- А) правильний вибір методів дослідження;
- Б) глибока аргументованість за логікою економічних процесів, за конкретними розрахунками і виходячи із реальної практики;
- В) конкретність висновків дослідження, та правильність проведення дослідження;
- Г) коло завдань аналітичних досліджень і наявність стандартизованих інформаційних потоків.

Тема 2.4. Наукове прогнозування як метод дослідження

Питання для засвоєння теми

1. Предмет та поняття науки прогностики: методологія, прийом, метод, методика, спосіб та система прогнозування, прогнозна модель.
2. Об'єкт, предмет, принципи та функції економічного прогнозування.
3. Стадії наукового аналізу при розробці прогнозів.
4. Етапи і технології прогнозування.

Тестове завдання

1. Імовірне, аргументоване судження про стан об'єкта або процесу в майбутньому чи альтернативні шляхи і часові строки досягнення певних результатів – це...

- А) метод;
- Б) прогноз;
- В) принцип;
- Г) інформування.

2. Наукове дослідження конкретних перспектив розвитку якогось явища являється ...

- А) прогнозуванням;
- Б) програмуванням;
- В) плануванням;
- Г) проектуванням.

3. Виберіть з перелічених, прогнози, які класифікуються за об'єктами дослідження.

- А) детерміновані прогнози, стохастичні, змішані прогнози;
- Б) активні та пасивні прогнози;
- В) науково-технічні, техніко-економічні, соціально-економічні, зовнішньоекономічні, демографічні, природно-кліматичні;
- Г) точкові та інтервальні прогнози.

4. Наука, яка вивчає закономірності процесу прогнозування – це...

- А) прогнозування;
- Б) прогностика;
- В) логістика;
- Г) перспекція.

5. Конкретна форма теоретичного або практичного підходу до розробки прогнозу, одна чи декілька математичних логічно пов'язаних операцій, спрямованих на одержання конкретного результату в процесі розробки відповідного прогнозу являється...

- А) прогнозною моделлю;
- Б) способом прогнозування;
- В) методологією прогнозування;
- Г) прийомом прогнозування.

6. Сукупність прийомів і способів, що дозволяють на основі ретроспективних даних, екзогенних і ендогенних змінних, та зв'язків між ними, а також з урахуванням їх змін отримати знання про майбутній розвиток об'єкта прогнозування характеризує...

- А) методологію прогнозування;
- Б) метод прогнозування;
- В) спосіб прогнозування;
- Г) прогнозну модель.

7. Упорядкована сукупність методик, яка призначена для прогнозування складних явищ або процесів – це...

- А) прогностика;
- Б) прийом прогнозування;
- В) система прогнозування;
- Г) прогнозування.

8. Комплекс логічних та математичних процедур, метою проведення яких є отримання від висококваліфікованих фахівців інформації по тому чи іншому питанню, та проведення обґрунтованого вибору раціонального рішення у тій чи іншій сфері людської діяльності за умови, коли більш точні методи застосовувати неможливо або економічно недоцільно характеризує...

- А) метод експертних оцінок;
- Б) метод екстраполяції;
- В) метод моделювання;
- Г) формалізоване прогнозування.

9. Поширення закономірностей та взаємозв'язків розвитку об'єктів дослідження, що виявлені у певному часовому періоді, за межі цього періоду характеризує...

- А) комплексне прогнозування;
- Б) метод моделювання;
- В) метод експертних оцінок;
- Г) метод екстраполяції.

10. Заміна реального об'єкта дослідження певною моделлю, яка відтворює основні, найбільш істотні риси об'єкта процесу, абстрагуючись від вторинних, неістотних характеризує...

- А) метод моделювання;
- Б) метод екстраполяції;
- В) метод експертних оцінок;
- Г) системний метод.

11. Що є об'єктом економічного прогнозування?

А) економічні явища та процеси, які пов'язані з діяльністю та розвитком підприємства або національної економіки;

Б) підприємство або національна економіка, на фоні якої проводяться наукові дослідження;

В) майбутній стан економіки підприємства та будь-якої іншої економічної системи;

Г) процес виявлення та оцінювання стійких тенденцій та взаємозв'язків у розвитку національної економіки. Підприємства та створенні теоретичного аналогу реальних економічних процесів з їх повною та точною імітацією.

12. Якісні або кількісні зміни, які відбуваються на підприємствах або в економіці під дією сукупності факторів протягом певного часового періоду характеризують...

- А) принцип економічного прогнозування;
- Б) об'єкт економічного прогнозування;
- В) предмет економічного прогнозування;
- Г) функції економічного прогнозування.

13. У чому полягає сутність принципу системності прогнозування?

А) в економічному прогнозуванні всіх рівнів необхідно забезпечувати всебічний облік вимог об'єктивних економічних та інших законів розвитку суспільства, використовувати науковий інструмент, а також досягнення вітчизняного та закордонного досвіду формування прогнозів;

Б) національна економіка, галузь, підприємство, з одного боку, розглядається як єдиний об'єкт, а з іншого – як сукупність відносно самостійних об'єктів або напрямів прогнозування;

В) активний характер прогнозування, оскільки зміст прогнозу не зводиться тільки до передбачення, а містить і цілі, яких потрібно досягти в економіці шляхом активних дій органів державної влади;

Г) при розгляді питань розвитку економіки та її складових, розробці прогнозів та програм потрібно виходити з сукупності економічних інтересів всіх суб'єктів господарювання і водночас за деякими напрямами прогнозування.

14. Суть якого принципу полягає передбачає забезпечення всебічного обліку вимог об'єктивних економічних та інших законів розвитку суспільства, використання наукового інструментарію, вітчизняного та закордонного досвіду формування прогнозів?

- А) варіантності прогнозування;
- Б) адекватності;
- В) системності;
- Г) наукової обґрунтованості.

15. Суть якого принципу прогнозування полягає в тому, що при розгляді питань розвитку економіки та її складових, розробленні прогнозів та програм потрібно виходити з сукупності економічних інтересів всіх суб'єктів господарювання і водночас за деякими напрямками прогнозування необхідно насамперед враховувати пріоритетну необхідність виконання загальнодержавних завдань?

- А) єдності політики та економіки;
- Б) цілеспрямованості;
- В) варіантності прогнозування;
- Г) адекватності.

16. Стадія прогнозування, на якій досліджується історія розвитку об'єкта прогнозування для отримання його систематизованого опису, називається...

- А) проспекція;
- Б) ретроспекція;
- В) діагноз;
- Г) аналіз.

17. Стадія прогнозування, на якій досліджується систематизований опис об'єкта прогнозування з метою виявлення тенденції його розвитку та вибору моделей і методів прогнозування, називається...

- А) проспекція;
- Б) ретроспекція;
- В) діагноз;
- Г) аналіз.

18. Стадія прогнозування, на якій за даними діагнозу розробляються прогнози розвитку об'єкта прогнозування у майбутньому, проводиться оцінювання достовірності, точності або обґрунтованості прогнозу, а також реалізація мети прогнозу шляхом об'єднання конкретних прогнозів на основі принципів прогнозування, називається...

- А) діагноз;
- Б) проспекція;
- В) ретроспекція;
- Г) аналіз.

19. Виберіть функції, які належать до функцій прогнозування:

- А) науковий аналіз, дослідження об'єктивних зв'язків, накопичення наукового матеріалу;
- Б) оцінювання об'єкта прогнозування, виявлення об'єктивних варіантів економічного та соціального розвитку;
- В) контроль за інформацією, управління інформаційними потоками;
- Г) збір та аналіз звітності для проведення прогнозування.

20. Кількість прогнозних періодів характеризує...

- А) інтервал прогнозування;
- Б) період прогнозування;
- В) горизонт прогнозування;
- Г) правильність прогнозування.

21. Основна одиниця часу, на яку складається прогноз характеризує...

- А) інтервал прогнозування;
- Б) горизонт прогнозування;
- В) період прогнозування;
- Г) метод прогнозування.

22. Часовий інтервал, на який складається прогноз називається...

- А) інтервалом прогнозування;
- Б) періодом прогнозування;
- В) горизонтом прогнозування;
- Г) часовим прогнозуванням.

23. Ущільнення даних при побудові прогнозу даних називається...

- А) ретроспекція;
- Б) редукція;
- В) проспекція;
- Г) діагноз.

24. Сукупність спостережень, які впорядковані за зростанням значень деякої ознаки називаються ...

- А) елементи часового ряду;
- Б) рівень ряду;
- В) ряд динаміки;
- Г) дискретні ряди.

25. Моменти або періоди часу, до яких належать досліджувані показники та рівні ряду, що характеризують розмір явища, часову послідовність спостережень за явищем називають...

- А) неперервні ряди;
- Б) рівень ряду;
- В) ряд динаміки;
- Г) елементи часового ряду.

26. Якщо рівні ряду відображають стан об'єкта дослідження в послідовні моменти часу, то такий ряд називається...

- А) моментним;
- Б) інтервальним;
- В) часовим;
- Г) проміжковим.

27. Які ряди отримують у результаті зміни явища й неперервної фіксації такої зміни за допомогою різних пристроїв?

- А) дискретні ряди;
- Б) неперервні ряди;
- В) інтервальні ряди;
- Г) моментні ряди.

28. Коли коливання є нерегулярними й відбуваються під впливом випадкових факторів, то таку компоненту називають...

- А) сезонною;
- Б) циклічною;
- В) випадковою;
- Г) основною.

29. Яка компонента формується під дією періодичних коливань з постійним періодом, що дорівнює 12 місяців?

- А) основна тенденція;
- Б) випадкова;
- В) циклічна;
- Г) сезонна.

Тема 2.5. Планування як функція прогнозування

Питання для засвоєння теми

1. Сутність та види планування.
2. Стратегічне, тактичне та оперативне прогнозування.
3. Принципи, завдання і послідовність здійснення плану.
4. Методи планування та особливості їх практичного застосування.

Тестове завдання

1. Обґрунтування майбутніх економічних цілей розвитку об'єкта та найкращих способів їх досягнення з урахуванням майбутніх змін зовнішнього та внутрішнього середовища називається...

- А) планування;
- Б) прогнозування;
- В) програмування;
- Г) проектування.

2. Який документ формалізує результати планування: цілі, завдання та засоби їх реалізації; ресурси, які необхідні для досягнення поставлених завдань; критерії та пропорції у реалізації окремих завдань; організацію та контроль виконання плану?

- А) реєстр;
- Б) бланк;
- В) план;
- Г) довідка.

3. Що являється предметом планування?

- А) процес збору, аналізу інформації, щодо подальшого планування цілей підприємства;
- Б) завдання, що забезпечують досягнення цільових характеристик відповідного процесу чи явища у плановому періоді;
- В) цільові характеристики процесу або явища;
- Г) створення інформаційної бази для виважених рішень.

4. На які види поділяється планування за часовим горизонтом?

- А) довгострокове, середньострокове, короткострокове;
- Б) довгострокове та короткострокове;
- В) довгострокове та середньострокове;
- Г) середньострокове та короткострокове.

5. Який вид планування передбачає заходи з реалізації обраної стратегії розвитку суб'єкта господарювання – за рівнем управління, часом здійснення, конкретними виконавцями?

- А) реактивне планування;
- Б) уточнене планування;
- В) стратегічне планування;
- Г) тактичне планування.

6. Основним завданням якого виду планування є вибір необхідних засобів і ресурсів для виконання оперативних завдань?

- А) попереднього планування;
- Б) оперативного планування;
- В) інтерактивного планування;
- Г) остаточного планування.

7. Який вид планування ґрунтується на генетичному підході та здійснюється «знизу-вверх» без урахування майбутніх змін у зовнішньому середовищі?

- А) преактивне планування;
- Б) інтерактивне планування;
- В) реактивне планування;
- Г) внутрішньо корпоративне планування.

8. Вид планування де використовуються принципи сприяння інертного руху об'єкта планування?

- А) реактивне планування;
- Б) інтерактивне планування;
- В) бізнес-планування;
- Г) інактивне планування.

9. Планування, яке передбачає обґрунтування сукупності взаємопов'язаних і взаємопідпорядкованих планів суб'єкта господарювання, що описують його діяльність як господарської системи у майбутньому називається...

- А) бізнес-планування;
- Б) внутрішньокорпоративне;
- В) реактивне планування;
- Г) довгострокове планування.

10. Планування, яке пов'язано з обґрунтуванням економічної доцільності окремих бізнес-проектів суб'єкта господарювання та презентації цієї доцільності для зовнішніх інвесторів називається...

- А) бізнес-планування;
- Б) реактивне планування;
- В) довгострокове планування;
- Г) преактивне планування.

11. Який зміст має принцип необхідності планування?

А) передбачає постійність діяльності у межах процесів планування з метою забезпечення їх відповідності сучасним умовам та забезпечення постійного контролю та оцінки названих процесів і спрямованості об'єкта до поставленої мети;

Б) передбачає обов'язкове застосування планування у перебігу процесу управління об'єктом;

В) забезпечує спрямованість процесу планування на досягнення необхідного рівня точності планових значень;

Г) передбачає наявність можливостей коригування планових показників.

12. Який принцип планування передбачає у процесі планування формування цільового блоку, в якому представлені кількісні, якісні та часові характеристики об'єкта планування та завдання для їх досягнення?

А) принцип цілеспрямованості;

Б) принцип ефективності;

В) принцип превентивності;

Г) принцип точності.

13. Який принцип планування орієнтований на формування плану за такою кількістю показників, яка забезпечує прийнятний рівень деталізації, та з позиції ефективності витрат на планування?

А) принцип необхідності планування;

Б) принцип простоти та зрозумілості;

В) принцип обґрунтованості рівня деталізації;

Г) принцип субсидіарності.

14. Який принцип планування передбачає постійність діяльності у межах процесів планування з метою забезпечення їх відповідності сучасним умовам та забезпечення постійного контролю та оцінки названих процесів і спрямованість об'єкта до поставленої мети?

- А) принцип гнучкості;
- Б) принцип неперервності та своєчасності;
- В) принцип точності;
- Г) принцип обґрунтованості вибору методів планування.

15. Суть якого принципу полягає у розробці такого варіанта плану, який забезпечує найвищий рівень ефективності використання планування?

- А) принцип простоти та зрозумілості;
- Б) принцип обґрунтованості вибору методів планування;
- В) принцип гнучкості;
- Г) принцип ефективності.

16. На якому етапі планування передбачається встановлення цілей і завдань планування, строків здійснення цього процесу та безпосередніх виконавців, вимог до планів і визначення механізму здійснення планування?

- А) на підготовчому етапі;
- Б) під час аналізу об'єкта планування;
- В) при виборі методів планування;
- Г) при контролі та коригуванні планових завдань.

17. Який з етапів планування є основою розроблення плану, і під час здійснення якого має бути виявлено основні тенденції та чинники, що зумовлювали його основні параметри у перед плановому періоді, та фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які визначатимуть розвиток об'єкта планування у плановому періоді?

- А) формування інформаційної бази планування;
- Б) підготовчий етап;
- В) аналіз об'єкта планування;
- Г) доведення планів до безпосередніх виконавців та їх реалізація.

18. Розташуйте етапи планування у послідовності:

- 1) формування проектів плану;
- 2) формування інформаційної бази планування;
- 3) доведення планів до безпосередніх виконавців та їх реалізація;
- 4) вибір методів планування;
- 5) підготовчий етап;
- 6) контроль та коригування планових завдань;
- 7) оцінка альтернативних варіантів плану та прийняття плану до реалізації;
- 8) аналіз об'єкта планування.

19. На якому етапі планування здійснюється за певними критеріями: повнота віддзеркалення мети та завдання розвитку об'єкта планування; обґрунтованість методів планування; варіативність плану; якість ресурсів; напруженість реалізації плану?

- А) оцінка альтернативних варіантів планів;
- Б) формування проектів плану;
- В) доведення планів до безпосередніх виконавців та їх реалізація;
- Г) аналіз об'єкта планування.

20. Досягнення об'єктом планування цільових характеристик забезпечується через адресність планових завдань, що забезпечують їх реалізацію відбувається на етапі...

- А) аналіз об'єкта планування;
- Б) формування інформаційної бази планування;
- В) контроль та коригування планових завдань;
- Г) доведення планів до безпосередніх виконавців та їх характеристик.

21. Який метод планування застосовується конкретно для динамічних рядів, по яких спостерігається стійка тенденція до зростання показника у часі?

- А) метод ковзної середньої;
- Б) метод екстраполяції динамічних рядів;
- В) метод еластичності;
- Г) індексний метод.

22. Який метод планування коректно застосовувати. Коли спостерігаються коливання значень показника всередині динамічного ряду?

- А) метод ковзної середньої;
- Б) метод екстраполяції динамічних рядів;
- В) метод еластичності;
- Г) індексний метод.

23. Який метод планування використовується для виявлення залежності між фактором та результативним показником і перенесення цієї залежності на плановий період?

- А) метод ковзної середньої;
- Б) метод екстраполяції динамічних рядів;
- В) метод еластичності;
- Г) індексний метод.

24. Який показник показує перевищення фактичного обсягу реалізації визначеного місця над середньомісячним значенням, може використовуватися для помісячного рознесення планового річного обсягу реалізації за умови збереження законів сезонності?

- А) темп приросту;
- Б) темп росту;
- В) абсолютне значення 1 % приросту;
- Г) індекс сезонності.

25. Який метод планування ґрунтується на формуванні економіко-математичної моделі, що віддзеркалює показник, який планується як функція від основних факторів, які його визначають?

- А) економіко-математичний метод;
- Б) економіко-статистичний метод;
- В) факторно-аналітичний метод;
- Г) програмно-цільовий метод.

26. Який метод планування ґрунтується на коригуванні результатів планування економіко-статистичними методами на основі експертних або кількісних оцінок зміни впливу окремих факторів у плановому періоді?

- А) економіко-математичний метод;
- Б) економіко-статистичний метод;
- В) факторно-аналітичний метод;
- Г) програмно-цільовий метод.

27. Який метод планування передбачає обґрунтування планових значень окремих показників за їх основними складовими на основі застосування наявних норм, розцінок, прогнозних тарифів, ставок?

- А) економіко-статистичний метод;
- Б) метод прямих розрахунків;
- В) балансовий метод;
- Г) експериментальний метод планування.

28. Який метод застосовується при визначенні необхідних для досягнення обсягів доходу, витрат, прибутку підприємства?

- А) програмно-цільовий метод;
- Б) метод прямих розрахунків;
- В) балансовий метод;
- Г) експериментальний метод планування.

29. Метод, який застосовується для обґрунтування планового обсягу таких взаємопов'язаних показників господарсько-фінансової діяльності: запаси, виручка, надходження; активи та капітал – це...

- А) програмно-цільовий метод;
- Б) метод прямих розрахунків;
- В) балансовий метод;
- Г) експериментальний метод планування.

30. Метод, який забезпечує проектування норм, нормативів і моделей розвитку об'єкта планування на основі проведення та вивчення замірів і дослідів, врахування дослідів спеціалістів називається...

- А) програмно-цільовий метод;
- Б) метод екстраполяції динамічних рядів;
- В) балансовий метод;
- Г) експериментальний метод планування.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ (МОДУЛЬ 2)

1. Сутність категорії «метод».
2. Класифікація методів наукових досліджень: загальні, загальнонаукові та специфічні методи.
3. Методи емпіричного, теоретичного та метатеоретичного рівнів.
4. Аксиоматичний, гіпотетичний методи, формалізація, абстрагування, виокремлення, сходження від абстрактного до конкретного, історичний метод.
5. Методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії.
6. Герменевтичний метод і системний метод.
7. Обґрунтування вибору методу наукового дослідження.
8. Об'єкт і предмет дослідження.
9. Визначення мети та завдання дослідження.
10. Ступінь практичної апробації методів і методик наукового дослідження.
11. Взаємодоповнення або взаємозв'язок різних методів.
12. Умови дослідження.
13. Можливості і обмеження різних методів з огляду на їх точність і надійність.
14. Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах теоретичного знання.
15. Конкретно-наукові (емпіричні) методи наукового пізнання. Універсальні та специфічні методи.

16. Етапи розробки та проведення спостереження, опису, порівняння, вимірювання, анкетування, тестування, експерименту, моделювання, класифікація та інших універсальних методів.

17. Зміст економіко-статистичного аналізу.

18. Основні інструменти та послідовність здійснення економіко-статистичного аналізу.

19. Форми вихідної інформації та якісні оцінки результатів дослідження.

20. Особливості застосування економіко-статистичного аналізу залежно від предметної області дослідження: вертикальний (структурний) аналіз; моделювання факторного зв'язку; економіко-математичне моделювання.

21. Сутність та типологія прогнозів і методів прогнозування.

22. Предмет та поняття науки прогностики: методологія, прийом, метод, методика, спосіб та система прогнозування, прогнозна модель.

23. Об'єкт, предмет, принципи та функції економічного прогнозування.

24. Стадії наукового аналізу при розробці прогнозів.

25. Етапи і технології прогнозування.

26. Сутність та види планування.

27. Стратегічне, тактичне та оперативне прогнозування.

28. Принципи, завдання і послідовність здійснення плану.

29. Методи планування та особливості їх практичного застосування: економіко-статистичні, економіко-математичні, факторно-аналітичний, прямих розрахунків, програмно-цільовий, балансовий, експериментальний та ін.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (МОДУЛЬ 2)

1. Класифікація методів наукових досліджень: загальні, загальнонаукові та специфічні методи.

2. Методи емпіричного, теоретичного та метатеоретичного рівнів.

3. Аксиоматичний, гіпотетичний методи, формалізація, абстрагування, виокремлення, сходження від абстрактного до конкретного, історичний метод.

4. Методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії.

5. Герменевтичний метод і системний метод.

6. Взаємодоповнення або взаємозв'язок різних методів.

7. Можливості і обмеження різних методів з огляду на їх точність і надійність.

8. Конкретно-наукові (емпіричні) методи наукового пізнання.

9. Етапи розробки та проведення спостереження, опису, порівняння, вимірювання, анкетування, тестування, експерименту, моделювання, класифікація та інших універсальних методів.

10. Особливості застосування економіко-статистичного аналізу залежно від предметної області дослідження: вертикальний (структурний) аналіз; моделювання факторного зв'язку; економіко-математичне моделювання.

11. Сутність та типологія прогнозів і методів прогнозування.

12. Предмет та поняття науки прогностики: методологія, прийом, метод, методика, спосіб та система прогнозування, прогнозна модель.

13. Стадії наукового аналізу при розробці прогнозів.

14. Етапи і технології прогнозування.

15. Принципи, завдання і послідовність здійснення плану.

16. Методи планування та особливості їх практичного застосування: економіко-статистичні, економіко-математичні, факторно-аналітичний, прямих розрахунків, програмно-цільовий, балансовий, експериментальний та ін.

МОДУЛЬ 3

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 3.1. Загальні підходи та принципи формування інформаційного забезпечення наукового дослідження

Питання для засвоєння теми

1. Поняття «наукова інформація» та її функції.
2. Властивості інформації.
3. Прагматичний, семантичний та синтаксичний аспекти інформації.
4. Основні ознаки наукової інформації.
5. Інформаційні ресурси наукового дослідження.
6. Види наукової інформації.
7. Підходи та принципи формування інформаційного забезпечення наукового дослідження.

Тестове завдання

1. Фактор, за допомогою якого дослідник отримує наукову інформацію, необхідну для проведення дослідження – це...

- А) ступінь деталізації;
- Б) інформація;
- В) інформаційне забезпечення;
- Г) властивість інформації.

2. Сукупність повідомлень, яка визначає рівень наших знань про ті чи інші явища, факти, події та їхні взаємозв'язки називається...

- А) інформаційне забезпечення;
- Б) інформація;
- В) знання;
- Г) джерела інформації.

3. Якій властивості інформації відповідає ця характеристика: відображення відповідних явищ з мінімальним викривленням або мінімальною помилкою?

- А) точність;
- Б) адекватність;
- В) релевантність;
- Г) правильність.

4. Можливість використання інформації тоді, коли потреба в ній особливо велика характеризує...

- А) загальність;
- Б) актуальність або своєчасність;
- В) точність;
- Г) ступінь деталізації.

5. Отримана в процесі пізнання логічна інформація, що адекватно відображає явища та закони природи, суспільства, мислення і використовується у суспільно-історичній практиці – це...

- А) знання;
- Б) інформаційне забезпечення;
- В) інформація;
- Г) наукова інформація.

6. Яку функцію наукової інформації характеризує це твердження: здатність відображати істотні аспекти природної та соціальної реальності та виробничої і комерційної діяльності?

- А) комунікативну функцію;
- Б) кумулятивну функцію;
- В) функцію відображення;
- Г) функцію актуалізації.

7. Передання відомостей від суб'єкта до суб'єкта, що забезпечує їхню взаємодію характеризує...

- А) комунікативна функція;
- Б) кумулятивну функцію;
- В) функцію відображення;
- Г) функцію актуалізації.

8. Матеріальні об'єкти, в яких зафіксовані наукові дані або наукова інформація, що характеризується певною логічною завершеністю і призначена для її збереження, передачі у часі і просторі та використання у суспільній практиці, з обов'язковим посиланням на те, де, ким і коли він був створений – це...

- А) наукові документи;
- Б) форми звітності;
- В) бланки, реєстри;
- Г) плани.

9. Сукупність інформаційних матеріалів, документів і масивів інформації у формі публікацій, наукових звітів, електронних записів називаються...

- А) наукова інформація;
- Б) інформаційні ресурси наукового дослідження;
- В) джерела інформаційного забезпечення;
- Г) принципи інформаційного забезпечення.

10. Які види наукової інформації розрізняють за призначенням?

- А) друкована, рукописна;
- Б) технічна, економічно, соціальна тощо;
- В) офіційні, наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові, патентно-ліцензійні, виробничі, рекламні, інформаційні тощо;
- Г) періодичні, видання, що продовжуються, неперіодичні.

11. Що являється цілями науково-інформаційної діяльності?

- А) друкування періодичних видань, створення нових статей з більш доскональними висновками;
- Б) складання і структурування інформаційних даних, для більш чіткої картини дослідження підприємства;
- В) багатоаспектний пошук, збір джерел, аналіз і синтез даних, їх опрацювання, збереження, відтворення та трансформація пасивної інформації в активну, старої в нову;

Г) збереження відібраних матеріалів та формування нової наукової інформації.

12. Втрата інформацією практичної корисності для споживачів унаслідок акумулювання інформації або зміни самого об'єкта дослідження характеризує...

- А) застарівання інформації;
- Б) новизну інформації;
- В) придатність інформації;
- Г) якість інформації.

Тема 3.2. Методика збору наукової інформації

Питання для засвоєння

1. Характеристика та класифікація наукових літературних джерел.
 2. Види наукових літературних джерел.
 3. Обробка наукових літературних джерел.
 4. Теоретична та емпірична функції дискусії.
1. Формування положень наукової новизни.

Тестове завдання

1. Д.І. Блюменау вважав, що сукупність суджень науки, які фіксують стійкі, необхідні зв'язки та властивості предметів та явищ суспільного життя – це...

- А) пізнання;
- Б) мислення людини;
- В) системні знання;
- Г) наукове дослідження.

2. Наукова праця одного або декількох авторів, присвячена глибокому викладу матеріалу в конкретній, зазвичай вузькій галузі науки – це...

- А) дисертація;
- Б) монографія;
- В) періодичне видання;
- Г) енциклопедія.

3. Видання, яке складається з окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних його галузей називається...

- А) збірники наукових праць;

- Б) монографія;
- В) періодичні видання;
- Г) спеціальні випуски технічних видань.

4. Журнали, бюлетені та інші видання з різних галузей науки і техніки – це...

- А) енциклопедії;
- Б) спеціальні випуски технічних видань;
- В) стандарти;
- Г) періодичні видання.

5. Наукова праця, яку підготовлено для прилюдного захисту на здобуття наукового ступеня називається...

- А) навчальна література;
- Б) бібліографічні видання;
- В) дисертація;
- Г) автореферат.

6. Коротке викладення автором змісту наукового дослідження, дисертаційної роботи перед поданням її до захисту характеризує...

- А) анотація;
- Б) науковий реферат;
- В) рецензія;
- Г) тези.

7. Коротка характеристика книги, статті або рукопису, в якій викладається зміст першоджерела, перелік ключових питань і дається його оцінка являється...

- А) наукова доповідь;
- Б) наукові повідомлення;
- В) анотація;
- Г) тези.

8. Вид наукової, літературної і художньої критики, науково-критична стаття, що дає оцінку досліджуваному твору характеризує...

- А) огляд;
- Б) реферат;
- В) тези;
- Г) рецензія.

9. Короткий виклад самостійно проведеного дослідження, наукової роботи або її окремої частини – це...

- А) наукова доповідь;
- Б) бібліографічне видання;
- В) анотація;
- Г) науковий звіт з теми.

10. Неопублікований науково-технічний документ, що містить деталізовані відомості про суть, методика та результати виконаної роботи або її етапи – це...

- А) стандарти;
- Б) науковий звіт з теми;
- В) тези;
- Г) огляди.

11. Свідомим присвоєнням авторства чужого наукового твору, використання його повністю або частково під своїм прізвищем без посилання на джерело запозичення називається...

- А) крадіжка;
- Б) непряме цитування;
- В) пряме цитування;
- Г) плагіат.

12. Виберіть вимоги, які характерні прямому цитуванню:

- А) цитований текст має наводитися дослівно;
- Б) дозволяється надавати стисле власне визначення основної ідеї іншого автора;
- В) чітке посилання на прізвище автора;
- Г) цитування не повинно бути надмірним за обсягом.

13. Виберіть вимоги, які характерні непрямому цитуванню:

- А) дозволяється надавати стисле власне визначення основної ідеї іншого автора;
- Б) використання лапок непотрібне, але обов'язкове посилання на прізвище автора.
- В) цитований текст має наводитися дослівно;
- Г) цитування не повинно бути надмірним за обсягом.

14. Творчий процес вироблення нових наукових знань, які характеризуються об'єктивністю, доказовістю, точністю та вимірюваністю, потребує визначення предметної сфери, що описується системою понять являється...

- А) науковим дослідженням;
- Б) плагіатом;
- В) прямим цитуванням;
- Г) непрямим цитуванням.

15. Які поняття входять до наукового дослідження?

- А) принципи, методи;
- Б) законодавчо-нормативні акти, принципи, методи, наукові праці;
- В) закони, категорії, висновки, судження, висловлювання;
- Г) дисертації, автореферати, періодичні видання.

16. Письмовою полемікою щодо спірного питання. Слабкості або неадекватності аргументів, невідповідності застосованих методів та інструментів, наявності різноспрямованих гіпотез, недостатнього вивчення об'єкта називають...

- А) розмова;
- Б) дискусія;
- В) судження;
- Г) поняття.

17. Суть якої з функцій дискусії полягає у побудові або уточненні використовуваних понять?

- А) стабілізуюча функція;
- Б) функція контролю;
- В) емпірична функція;
- Г) теоретична функція.

18. Цей вид дискусії дозволяє за допомогою залучених емпіричних індикаторів виміряти загальні та специфічні ознаки, звички між ними і на цій основі сформулювати зміст поняття більш доказово і ґрунтовно.

- А) дискусія декількох чоловік;
- Б) загальна дискусія;
- В) емпірична дискусія;
- Г) загальнонаукова дискусія.

19. Управління потоками матеріальних благ на підприємство з безпосередньою прив'язкою цього руху до ринку, на якому підприємство працює як покупець характеризує ...

- А) матеріально-технічне забезпечення;
- Б) ресурсне забезпечення;
- В) забезпечення грошовими активами;
- Г) всі відповіді невірні.

20. Чітко визначений у дипломній роботі новий науковий результат, тобто невідомі раніше знання, що відповідають вимогам оригінальності. Унікальності і неповторності наведених положень характеризує...

- А) дискусію наукового дослідження;
- Б) висновки наукового дослідження;
- В) наукову новизну дослідження;
- Г) формування нових управлінських рішень під час дослідження.

Тема 3.3. Методи аналізу і обробки первинної статистичної інформації

Питання для засвоєння

1. Поняття статистичного спостереження, його основні форми та види.
2. Статистична звітність і спеціальні статистичні обстеження та переписи.
3. Обробка результатів статистичних спостережень.

Тестове завдання

1. Наукова обробка первинних матеріалів статистичного спостереження для одержання узагальнюючих кількісних показників називається...

- А) статистичним структуруванням;
- Б) статистичним групуванням;
- В) статистичним спостереженням;
- Г) статистичним зведенням.

2. Розподіл досліджуваного явища на частини за характерними для нього ознаками називається...

- А) проведенням аналогії;
- Б) зведенням;
- В) групуванням;
- Г) структуруванням.

3. За допомогою якого групування можна виділити й охарактеризувати однорідні економічні групи чи типи господарств, явищ, процесів ?

- А) типологічного;
- Б) структурного;
- В) аналітичного;
- Г) загального.

4. За допомогою якого групування виявляють склад досліджуваної сукупності за будь-якою ознакою?

- А) типологічного;
- Б) структурного;
- В) аналітичного;
- Г) загального.

5. Яке групування встановлює взаємозв'язок між явищами або їх ознаками?

- А) аналітичне;
- Б) структурне;
- В) аналітичне;
- Г) класичне.

6. Форма раціонального та зв'язного викладу узагальнюючих числових показників, які характеризують певні суспільні процеси та явища називається...

- А) статистичним зведенням;
- Б) статистичною таблицею;
- В) структурним групуванням;
- Г) динамікою групування.

7. Що являється макетом таблиці?

- А) числові значення в таблиці;
- Б) назва та номер таблиці;
- В) сукупність горизонтальних рядків і вертикальних граф, відповідні заголовки без числових даних;
- Г) вся таблиця та відповідний висновок до неї.

8. Як визначають розмір таблиці?

- А) сума кількості граф і рядків;
- Б) різниця кількості граф і рядків;
- В) частка від кількості граф і рядків;
- Г) добуток кількості граф і рядків.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ (МОДУЛЬ 3)

1. Інформаційне забезпечення наукового дослідження.
2. Поняття «наукова інформація» та її функції.
3. Властивості інформації.
4. Прагматичний, семантичний та синтаксичний аспекти інформації.
5. Основні ознаки наукової інформації.
6. Інформаційні ресурси наукового дослідження.
7. Види наукової інформації.
8. Підходи та принципи формування інформаційного забезпечення наукового дослідження.
9. Цілі науково-інформаційної діяльності.
10. Послідовність вивчення літературних джерел і збору матеріалів.
11. Цінність інформації.
12. Характеристика та класифікація наукових літературних джерел.
13. Види наукових літературних джерел.
14. Обробка наукових літературних джерел.
15. Некоректне використання наукових літературних джерел.
16. Ознаки плагіату.
17. Пряме та непряме цитування.
18. Наукова дискусія як складова творчого процесу в науковому дослідженні.
19. Теоретична та емпірична функції дискусії.
20. Формування положень наукової новизни.
21. Нові наукові положення та нові прикладні рекомендації.
22. Поняття статистичного спостереження, його основні форми та види.
23. Статистична звітність і спеціальні статистичні обстеження та переписи.
24. Суцільні та несуцільні статистичні спостереження.
25. Обробка результатів статистичних спостережень.
26. Типологічні, структурні та аналітичні групування. Формування статистичних таблиць.
27. Правила складання статистичних таблиць.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (МОДУЛЬ 3)

1. Інформаційне забезпечення наукового дослідження.
2. Прагматичний, семантичний та синтаксичний аспекти інформації.
3. Основні ознаки наукової інформації.
4. Інформаційні ресурси наукового дослідження.
5. Види наукової інформації.
6. Характеристика та класифікація наукових літературних джерел.

7. Види наукових літературних джерел.
8. Теоретична та емпірична функції дискусії.
9. Статистична звітність і спеціальні статистичні обстеження та переписи.

МОДУЛЬ 4

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НА РІВНІ МАГІСТЕРСЬКОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ)

Тема 4.1. Зміст та структура наукової магістерської роботи

Питання для засвоєння теми

1. Поняття кваліфікаційної наукової роботи особливості її структури, змісту і вимог відповідно до рівня наукового дослідження.
2. Обґрунтування теми магістерської наукової роботи, порядок її затвердження.
3. План магістерської наукової роботи: основні вимоги, структура, порядок затвердження.

Тестове завдання

1. Розробка однієї з актуальних проблем теорії та практики менеджменту, маркетингу, економіки, права та базується на знаннях законодавчої, наукової літератури, а також отриманих практичних результатів у межах предмета дослідження являється...

- А) автореферат;
- Б) дисертація;
- В) кваліфікаційна робота науковця;
- Г) наукова стаття.

2. Визначення можливостей студентів застосувати набуті теоретичні й практичні знання при вирішенні конкретних завдань; розвиток навичок самостійної роботи; оволодіння методикою дослідження та проведення експериментів при вирішенні наукової проблеми, а також аналіз рівня підготовленості до практичної діяльності – це ...

- А) завдання випускної кваліфікаційної роботи;
- Б) висновки випускної кваліфікаційної роботи;
- В) актуальність випускної кваліфікаційної роботи;
- Г) мета випускної кваліфікаційної роботи.

3. У якому розділі наукової кваліфікаційної роботи розкривається сутність і стан наукової проблеми, її значимість та підстави, обґрунтування необхідності проведення дослідження?

- А) вступі;
- Б) 1 розділі;
- В) 2 розділі;
- Г) 3 розділі.

4. Прогнозування результату, визначення оптимальних шляхів вирішення завдань в умовах вибору методів та прийомів дослідження являється...

- А) принципом дослідження;
- Б) метою дослідження;
- В) актуальністю дослідження;
- Г) методом дослідження.

5. Процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, обране для вивчення і розглядає предмет дослідження у всіх його взаємозв'язках являється...

- А) метою дослідження;
- Б) суб'єктом дослідження;
- В) об'єктом дослідження;
- Г) предметом дослідження.

6. Способами набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності називаються...

- А) об'єкт дослідження;
- Б) актуальність теми;
- В) предмет дослідження;
- Г) методи дослідження.

7. Завершена у логічній формі практична значимість праці, шляхи та подальші перспективи роботи над метою відображена у ...

- А) вступі;
- Б) розділі 1;
- В) розділі 2;
- Г) висновках.

Тема 4.2. Оформлення результатів наукових досліджень

Питання для засвоєння теми

1. Особливості прийомів наукових узагальнень.
2. Формування висновків та їх відповідності завданням дослідження.
3. Архітектура наукової статті та її структурні елементи.
4. Розробка основних складових наукової статті.

Тестове завдання

1. Результат наукового дослідження, в якому викладено проміжні або кінцеві результати наукового дослідження, висвітлено окреме питання за обраною темою, сфокусовано науковий пріоритет автора, що робить результати дослідження надбанням фахівців – це...

- А) реферат;
- Б) наукові тези;
- В) наукова стаття;
- Г) дисертація.

2. Короткою характеристикою змісту статті називають...

- А) анотація;
- Б) проблема;
- В) мета;
- Г) висновок.

3. Якою мовою повинна бути написана анотація статті?

- А) українською;
- Б) російською;
- В) англійською;
- Г) всі відповіді вірні.

4. Виберіть лише ті варіанти, які відповідають критерію структурних елементів наукової статті:

- А) зазначення методів, які використовувалися при написанні статті;
- Б) назва статті;
- В) анотація;
- Г) прізвище та ініціали автора;
- Д) постановка проблеми та її актуальність.

5. Що являється метою написання статті?

- А) конструювання об'єктів, яких не існує в дійсності;
- Б) розроблення теоретичних і методологічних засад, науково-методичних і практичних рекомендацій ;
- В) встановлення схожості або несхожості об'єктів безпосередньо або опосередковано;
- Г) написати кращу статтю, ніж інші дослідники.

Тема 4.3. Впровадження результатів наукових досліджень у практику

Питання для засвоєння теми

1. Впровадження результатів завершених досліджень та розрахунок їх ефективності.
2. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування.
3. Порядок впровадження результатів НДР у практичну діяльність підприємств.
4. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ (МОДУЛЬ 4)

1. Поняття кваліфікаційної наукової роботи особливості її структури, змісту і вимог відповідно до рівня наукового дослідження.
2. Обґрунтування теми магістерської наукової роботи, порядок її затвердження.
3. План магістерської наукової роботи: основні вимоги, структура, порядок затвердження.
4. Планування науково-дослідної роботи магістрантом.
5. Складання індивідуального плану роботи магістранта.
6. Розроблення календарного плану виконання випускної науково-кваліфікаційної роботи.
7. Розроблення плану впровадження результатів наукових досліджень.
8. Основні прийоми наукових узагальнень, формування висновків і рекомендацій за результатами досліджень.
9. Особливості прийомів наукових узагальнень: універсалізації, ідеалізації, концептуалізації, синтезу та індукції.
10. Формування висновків та їх відповідності завданням дослідження.
11. Наукова стаття як форма апробації наукового дослідження.

12. Архітектоніка наукової статті та її структурні елементи.
13. Розробка основних складових наукової статті.
14. Впровадження результатів завершених досліджень та розрахунок їх ефективності.
15. Продукція наукових досліджень: теоретичні й науково-методологічні положення, методики, рекомендації.
16. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування.
17. Порядок впровадження результатів НДР у практичну діяльність підприємств.
18. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії.
19. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.
20. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (МОДУЛЬ 4)

1. Поняття кваліфікаційної наукової роботи особливості її структури, змісту і вимог відповідно до рівня наукового дослідження.
2. Планування науково-дослідної роботи магістрантом.
3. Розроблення календарного плану виконання випускної науково-кваліфікаційної роботи.
4. Розроблення плану впровадження результатів наукових досліджень.
5. Основні прийоми наукових узагальнень, формування висновків і рекомендацій за результатами досліджень.
6. Особливості прийомів наукових узагальнень: універсалізації, ідеалізації, концептуалізації, синтезу та індукції.
7. Архітектоніка наукової статті та її структурні елементи.
8. Продукція наукових досліджень: теоретичні й науково-методологічні положення, методики, рекомендації.
9. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування.
10. Порядок впровадження результатів НДР у практичну діяльність підприємств.
11. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії.
12. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.
13. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень

РОЗРАХУНКОВЕ ЗАВДАННЯ

За даними фінансової звітності про роздрібний товарооборот торговельного підприємства протягом 2010-2019 рр., що наведені у таблиці 1, виконати наступні завдання.

Таблиця 1

Динаміка роздрібного товарообороту торговельного підприємства у 2010-2019 рр., тис. грн

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Роздрібний товарооборот	1820,4	2054,7	2456,6	3085,8	4009,8	5530,5	6882,9	9472,5	9883,1	9324,2

ЗАВДАННЯ №1

Визначити абсолютні прирости, темпи зростання та приросту за 2010-2019 рр.

ЗАВДАННЯ №2

Визначити прогнозні значення роздрібного товарообороту на 2020-2021 роки, використовуючи значення середніх темпів зростання, приросту та середнього абсолютного приросту.

ЗАВДАННЯ №3

Припустимо, що зміна тенденції ряду відбувається за лінійною моделлю:

- визначити параметри лінійного тренду;
- дати економічну інтерпретацію отриманих параметрів моделі;
- розрахувати прогнозний рівень роздрібного товарообороту на 2021-2024 рр.

ЗАВДАННЯ №4

Припускаючи, що зміна тенденції ряду відбувається за параболічною моделлю:

- визначити параметри параболічного тренду;
- дати економічну інтерпретацію отриманих параметрів моделі;
- розрахувати прогнозний рівень роздрібного товарообороту на 2021-2024 рр.

ЗАВДАННЯ №5

Припускаючи, що зміна тенденції ряду відбувається за експоненційною моделлю:

- визначити параметри експоненційного тренду;
- дати економічну інтерпретацію отриманих параметрів моделі;
- розрахувати прогнозний рівень роздрібного товарообороту на 2021-2024 рр.

ЗАВДАННЯ №6

На основі результатів графічного аналізу зробити висновок про узгодженість кожної з побудованих моделей з реальними даними.

ЗАВДАННЯ №7

За даними про реальні та прогнозні значення попиту на побутову техніку у селищі N (табл. 2) визначити точність прогнозів, розроблених за допомогою різних методів прогнозування.

Таблиця 2

Дані про реальні та прогнозні значення попиту та пропозиції на побутову техніку та розрахунок прогнозних помилок

Часовий період	Реальне значення попиту	Прогноз 1			Прогноз 2		
		прогнозний попит	помилка	помилка в квадраті	прогнозний попит	помилка	помилка в квадраті
1	217	215			220		
2	213	216			218		
3	216	215			217		
4	210	214			216		
5	213	211			215		
6	219	214			214		
7	216	217			216		
8	212	216			218		
разом	1716	1718			1734		

Для розв'язку завдань 1-7 слід застосовувати формули, наведені в таблиці 3 та формули 1, 2,3,4,5.

Формули для розрахунку абсолютного приросту, темпів зростання та приросту показників у процесі прогнозування

Вид показника	Абсолютний приріст	Темп зростання, %	Темп приросту, %
Ланцюговий	$\Delta y_t = y_t - y_{t-1}$	$T_{зр} = \frac{y_t}{y_{t-1}} \times 100$	$T_{пр} = T_{зр} - 100$
Базисний	$\Delta y_t = y_t - y_1$	$T_{зр} = \frac{Y_t}{Y_1} \times 100$	$T_{пр} = T_{зр} - 100$
Середній	$\Delta \bar{y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$	$T_{зр} = \sqrt[n-1]{\frac{y_t}{y_1}} \times 100$	$T_{пр} = T_{зр} - 100$

Для того, щоб отримати прогноз на L кроків (часових періодів) наперед за допомогою середнього абсолютного приросту використовують формулу:

$$\widetilde{y_{n+L}} = y_n + L\Delta\bar{y}, \quad (1)$$

де y_n – фактичне значення показника в останній n -ій точці ряду;

L – період упередження;

$\widetilde{y_{n+L}}$ – прогнозне значення $(n+L)$ -го ряду;

$\Delta\bar{y}$ – значення середнього абсолютного приросту.

Прогнози на L кроків наперед за допомогою середнього темпу зростання та середнього темпу приросту роблять за допомогою формул:

$$\widetilde{y_{n+L}} = y_n \times \overline{T}_{зр}^L, \quad (2)$$

$$\widetilde{y_{n+L}} = y_n * (\overline{T}_{пр} + 1)^L, \quad (3)$$

Для оцінювання точності та розрахунку помилок прогнозу зазвичай використовують два показники – середнє абсолютне відхилення (MAD) та середнє відхилення квадрату помилки (MSE). Для розрахунку цих показників використовують такі формули:

$$MAD = \frac{\sum |Значення_{реальне} - Значення_{прогнозне}|}{n}, \quad (4)$$

$$MSE = \frac{\sum |Значення_{реальне} - Значення_{прогнозне}|^2}{n-1}, \quad (5)$$

САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА

Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять без участі викладача. При вивченні дисципліни рекомендується проведення самостійної роботи за такими напрямками:

1) засвоєння теоретичного матеріалу (що передбачає опрацювання лекційного матеріалу, науково-монографічної та навчальної літератури, довідкових та спеціальних джерел інформації);

2) оволодіння інструментарієм проведення різних видів наукових досліджень, засвоєння методики науково-дослідних та пошукових робіт, опанування процедури роботи з літературними та інформаційними джерелами; написання наукових робіт, їх оформлення, представлення і захист.

Індивідуальна робота проводиться під керівництвом викладача в поза аудиторний час за окремим графіком з урахуванням потреб і можливостей студента і передбачає активну і творчу його діяльність з оволодіння матеріалом та набуття умінь самостійного мислення і самоконтролю.

При вивченні дисципліни використовуються наступні види індивідуальних завдань: консультації, виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання (ІНДЗ), написання наукової роботи (тез та статті), підготовка анотацій прочитаної літератури з проблематики наукового дослідження, складання бібліографічного опису літератури з теми наукової роботи.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи. ІНДЗ є завершальним етапом теоретичної та практичної роботи з дисципліни та виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних занять і охоплює зміст навчальної дисципліни загалом.

Виконання ІНДЗ з дисципліни "Методологія та організація наукових досліджень" здійснюється у формі написання та захисту студентської наукової роботи і передбачає такі етапи:

- вибір теми наукової роботи та узгодження її з науковим керівником;
- підбір та опрацювання літературних джерел, інформаційно-довідкових, нормативно-правових та методично-інструктивних матеріалів;
- обґрунтування теми наукової роботи (з обов'язковим висвітленням всіх категорій, що визначають наукове дослідження);
- складання робочого плану та плану-проспекту наукової роботи;
- формування робочого каталогу з проблематики дослідження;

- вивчення управлінської та статистичної інформації, практики діяльності установ і організацій;
- оформлення результатів проведеного наукового дослідження;
- підготовка наукової роботи до захисту (літературна обробка, підготовка ілюстративного матеріалу тощо);
- захист наукової роботи (виступ на студентській науковій конференції, на засіданні студентської проблемної групи, на заліку).

Обов'язковою умовою виконання індивідуального завдання є використання пакету прикладних програм ПЕОМ для проведення конкретних методів наукового дослідження.

Індивідуальні завдання з дисципліни виконується самостійно кожним студентом. Виконання ІНДЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту.

Метою індивідуальної роботи є поглиблення і закріплення теоретичних знань з дисципліни та набуття студентами вмінь пов'язувати свої знання з практикою. Виконання індивідуальної роботи дає змогу студенту навчитися самостійно використовувати та узагальнювати теоретичні положення та інформаційні матеріали, формувати власні погляди стосовно невирішених проблем та обґрунтовувати висновки і пропозиції, спрямовані на розв'язання їх.

Основними етапами виконання індивідуальної роботи є:

1. Вибір теми та визначення завдань дослідження.
2. Добір та вивчення літературних джерел.
3. Складання плану роботи.
4. Написання та оформлення індивідуальної роботи.
5. Розробка теми в схемах та таблицях.
6. Складення тестів по темі.
7. Складення економічного диктанту по темі.

Індивідуальна робота включає три розділи: теоретична частина, практична частина та тестове завдання.

Теоретична частина передбачає науково-дослідну роботу, яка складається з таких етапів:

- визначення проблеми (наукового питання) дослідження та її актуальності;
- укладення картотеки й оформлення бібліографії з теми, вибраної для дослідження;
- критичний аналіз публікацій з теми дослідження;
- вивчення й аналіз нормативно-правових документів, що регламентують відповідний напрямок дослідження;
- розробка робочої гіпотези дослідження. Характеристика сфери використання та оцінка значущості (теоретичної та прикладної) очікуваних результатів досліджень;

▪ визначення структури дослідження, послідовності його проведення, методів аналізу зібраних матеріалів.

Робота студента розпочинається з вибору теми теоретичної частини індивідуальної роботи.

Тематика теоретичної частини індивідуальної роботи з дисципліни

1. Розвиток та ефективність управління діяльністю обслуговуючих кооперативів (за видами діяльності) в _____ районі.
2. Зайнятість на селі та шляхи її підвищення в _____ районі.
3. Розвиток та економічна ефективність управління діяльністю фермерських господарств в _____ районі.
4. Економічні аспекти застосування біотехнологій в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
5. Становлення та ефективність управління розвитком малого бізнесу в аграрному секторі _____ району.
6. Розвиток та ефективність управління діяльністю особистих селянських господарств в _____ районі.
7. Становлення та розвиток зеленого туризму в _____ районі.
8. Розвиток несільськогосподарського підприємництва в сільській місцевості _____ району.
9. Економічний механізм та напрями забезпечення стійкого розвитку сільських територій _____ району.
10. Ефективність управління діяльністю і оцінка ринкової позиції аграрних підприємств в _____ районі.
11. Розвиток інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
12. Ефективність управління та розвиток науково-технічного прогресу в аграрному секторі _____ району.
13. Сучасний стан та гарантування продовольчої безпеки в _____ районі.
14. Шляхи та напрями залучення іноземних та іноземних інвестицій в сільське господарство _____ району.
15. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку сільськогосподарської продукції в _____ районі.
16. Підвищення ефективності управління земельними ресурсами в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
17. Економічна ефективність управління інтенсифікацією виробництва в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
18. Напрями підвищення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
19. Економічна ефективність управління виробництвом зернових культур в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
20. Економічна ефективність управління виробництвом технічних культур в сільськогосподарських підприємствах _____ району.
21. Економічна ефективність управління виробництвом овочів в сільськогосподарських підприємствах _____ району.

22. Економічна ефективність управління виробництвом м'яса ВРХ в сільськогосподарських підприємствах _____ району.

23. Економічна ефективність управління виробництвом свинини в сільськогосподарських підприємствах _____ району.

24. Економічна ефективність управління виробництвом продукції птахівництва в сільськогосподарських підприємствах _____ району.

25. Економічна ефективність управління виробництвом продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах _____ району.

Підготовка індивідуальної роботи розпочинається з добору й вивчення літературних джерел і складання бібліографії. Методика опрацювання літератури залежить від характеру досліджуваної проблеми та індивідуальних особливостей студента. Спочатку доцільно ознайомитися з основною літературою (підручники, монографії, теоретичні статті), потім – з нормативними документами (указами Президента України, законами України, постановами Кабінету Міністрів України тощо). Особливу увагу слід приділити періодичним виданням, в яких публікуються аналітична інформація та результати наукових досліджень.

Попереднє вивчення літературних джерел є підґрунтям для складання плану індивідуальної роботи. Він має включати в себе: вступ, чотири логічно пов'язаних між собою розділів, які дають змогу розкрити тему, та висновки.

План теоретичної частини індивідуальної роботи наведено нижче.

План теоретичної частини індивідуальної роботи

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Історичний аспект (або світовий досвід) розвитку ...

РОЗДІЛ 2. Сутність поняття ...

РОЗДІЛ 3. Нормативно-правова база регулювання ...

РОЗДІЛ 4. Роль державної підтримки ...

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

У *вступі* розкривають актуальність теми, дають оцінку сучасного стану досліджуваної проблеми з посиланням на певні літературні джерела, визначають мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження.

У *першому та другому розділах* роботи слід висвітлити стан розробки наукової проблеми у вітчизняній та науковій літературі з точки зору особливостей та відмінностей, етапів становлення та розвитку, категорійного апарату щодо об'єкта досліджування.

У *третьому розділі* мають бути посилання на конкретні нормативно-правові акти. Розділ може будуватись за двома принципами:

- дослідження нормативно-правових актів і за результатами аналізу – висвітлення проблем по досліджуваному питанню;

- аналіз проблем по досліджуваному питанню з підтвердженням висновків посиланням на нормативно-правові акти.

У *четвертому розділі* слід обґрунтувати напрями державної підтримки галузі чи виду діяльності (відповідно до об'єкту та предмету дослідження) з посиланням на державні цільові програми та конкретні цифри.

У *висновках* стисло підсумовують результати дослідження. Тут містяться висновки й пропозиції, що показують, якою мірою досягнуто мету дослідження та вирішено завдання, поставлені у вступі.

Написання тексту індивідуальної роботи здійснюється через систематизацію та обробку зібраних матеріалів по кожному розділу плану. На цьому етапі узагальнюються теоретичні положення, обґрунтовуються висновки та пропозиції, розробляється ілюстративний матеріал. Після необхідних доповнень та уточнень здійснюється остаточне оформлення роботи.

Результати науково-дослідної роботи по теоретичній частині слід представити на 12-15 сторінках комп'ютерного тексту (див. вимоги до оформлення індивідуальної роботи), а саме: вступ – 1,5-2 стор., розділ 1 – 2-2,5 стор., розділ 2 – 2-2,5 стор., розділ 3 – 2-2,5 стор., розділ 4 – 2-2,5 стор., висновки – 1-1,5 стор., список використаних джерел – 1,5 стор.

Написання тексту індивідуальної роботи здійснюється через систематизацію та обробку зібраних матеріалів по кожному розділу плану. На цьому етапі узагальнюються теоретичні положення, виконуються певні розрахунки, обґрунтовуються висновки та пропозиції, розробляється ілюстративний матеріал. Після необхідних доповнень та уточнень здійснюється остаточне оформлення роботи.

Практична частина передбачає роботу, яка складається з таких етапів:

- збирання необхідної статистичної та іншої інформації на об'єкті дослідження;
- обробка статистичних даних, виконання необхідних розрахунків, складання аналітичних таблиць, схем, графіків тощо. Застосування комп'ютерних технологій при обробці інформації;
- обґрунтування висновків та пропозицій за результатами дослідження.

Тематика практичної частини роботи відповідає тематиці теоретичної частини. Мета виконання практичної частини – оволодіння методикою обробки та аналізу статистичних даних.

У ході виконання практичної частини індивідуальної роботи слід дослідити стан, динаміку розвитку та оцінити ефективність об'єкту дослідження (щонайменше за трьома індикаторами) з обов'язковим використанням таких методів:

- 1) побудова рядів динаміки (за 8-10 років),
- 2) порівняльний аналіз (за обраним районом, областю та Україною),

- 3) графічний метод (динаміка, структура та вирівнювання),
- 4) розрахунок середньої арифметичної, абсолютного приросту, темпу росту та темпу приросту (за 8-10 років),
- 5) розрахунок прогнозних значень (за даними 8-10 років) на основі:
 - середнього абсолютного приросту,
 - середнього темпу зростання,
 - середнього темпу приросту,
 - кореляційно-регресійного методу.

Обсяг практичної частини роботи – 4-5 стор.

Індивідуальна робота має бути написана українською мовою й правильно оформлена. Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша паперу. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – кегль 12. Береги: зверху та знизу – 2 см, зліва – 3 см, справа – 1 см. Міжрядковий інтервал – 1,5.

Роботу комплектують у такій послідовності: титульний аркуш (титул), теоретична частина (зміст, вступ, основна частина, висновки, список літератури), практична частина додатки (в разі потреби), тести.

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами у її правому верхньому кутку, проте на титульному аркуші (перша сторінка роботи) номер сторінки не проставляють.

Формули слід нумерувати арабськими цифрами. Порядковий номер вказують у круглих дужках праворуч від формули. Він має складатися з номера розділу, через крапку, та порядкового номера формули в даному розділі. Наприклад, (3.1) означає: перша формула в третьому розділі.

Розрахунки, які наводяться в тексті, доцільно давати у вигляді таблиці, дані якої мають бути обов'язково проаналізовані в роботі. Кожна таблиця мусить мати заголовок, який відображає її зміст. Нумерація таблиць здійснюється таким чином: праворуч над заголовком пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер. Номер таблиці складається з номера розділу та, через крапку, порядкового номера таблиці в даному розділі. Наприклад: Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу. Якщо таблиця має продовження на наступній сторінці, то пишуть: Продовження табл. 2.1. У разі, коли показники, які містяться в таблиці, мають однакову одиницю виміру, то їх виносять у заголовок таблиці (наприклад: Розподіл трудових ресурсів, тис. чол.); коли ж вони різні, їх розміщують у спеціальній графі та відповідних рядках таблиці.

Ілюстративний матеріал у формі схем, діаграм, графіків тощо оформляється таким чином: під ілюстрацією пишуть слово «Рис.» і проставляють номер, який складається з номера розділу та, через крапку, порядкового номера ілюстрації у даному розділі. Наприклад: Рис. 2.1 – перший рисунок другого розділу.

У тексті обов'язково мають бути зроблені посилання на джерела, з яких були запозичені цифрова інформація і цитати, наведені в індивідуальній роботі.

Посилання на джерела рекомендується здійснювати за допомогою квадратних дужок, в яких проставляються порядковий номер джерела зі списку використаної літератури та відповідна сторінка. Наприклад: [8, с. 12].

Список використаної літератури складають у такій послідовності:

1. Укази Президента України.
2. Закони Верховної Ради України.
3. Постанови Кабінету Міністрів України.
4. Доповіді та виступи керівників держави.
5. Спеціальна література з теми індивідуальної роботи (за прізвищами авторів книг, брошур, статей, назвами збірників в алфавітному порядку).

Додатки до індивідуальної роботи оформляються таким чином: посередині сторінки з великої букви пишуть слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Послідовність розміщення додатків визначається черговістю посилань на них у тексті роботи. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Індивідуальна робота має бути зброшурована і подана на кафедру в установленій термін. Вона розглядається науковим керівником, який визначає оцінку у балах. Якщо студент не погоджується з отриманою оцінкою, йому пропонується захист роботи.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ПО КУРСУ

1. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т.І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.
2. Грищенко І. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. А. Борисейко. — К. : Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2001. — 186 с.
3. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва – Х.: ХНАУ, 2017. – 272 с.
4. Зацерковний В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с.
5. Каламбет С.В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. / С.В. Каламбет, С.І. Іванов, Ю.В. Півняк Ю.В. – Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. – 191 с.
6. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження : навч. посіб. / О. В. Клименюк. — К. : Міленіум, 2005. — 323 с.
7. Котикова О.І. Електронний навчальний курс на платформі Google Classroom. Структурований та комплектний навчально-методичний матеріал з дисципліни. URL: <https://classroom.google.com/u/0/c/NTQ4Njk0ODA2NDIa>
8. Котикова О.І. Електронний навчальний курс на платформі Moodle. Структурований та комплектний навчально-методичний матеріал з дисципліни. URL: <https://moodle.mnau.edu.ua/course/view.php?id=1417>
9. Котикова О.І. Статистика : навчальний посібник / О.І. Котикова, О.А. Христенко, А.С. Кравченко, Г.В. Коваленко. – Миколаїв : Видавництво МНАУ, 2016. — 159 с.
10. Краус Н.М. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник / Краус Н.М. – Полтава: Оріяна, 2012. – 183 с.
11. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька — К. : Кондор, 2006. — 206 с.
12. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с.
13. Методологія та організація наукових досліджень: конспект / Н. Г. Ушакова, Л. О. Мельнік ; Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Х. : ХДУХТ, 2010. – 89 с.

14. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

15. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко. — К. : Знання, 2007. — 317 с.

16. Чмиленко, Ф.О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» / Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук. — Д.: РВВ ДНУ, 2014. — 48 с.

17. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко. 2-ге вид., допов. і перероб. — К. : Знання-Прес, 2002. — 295 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів [Електронний ресурс] — Режим доступа : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF>

2. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації [Електронний ресурс] — Режим доступа : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>

3. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України [Електронний ресурс] — Режим доступа : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18>

4. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] — Режим доступа : <https://naqa.gov.ua/>

5. Пошукова система Web of science [Електронний ресурс] — Режим доступа : https://apps.webofknowledge.com/WOS_GeneralSearch_input.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&SID=E17O5amLYC28nRRfzvC&preferencesSaved=

6. Пошукова система Scopus [Електронний ресурс] — Режим доступа : <https://www.scopus.com/sources?zone=TopNavBar&origin=searchauthorfreelookup>

7. Сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Scientific methods (English). Sci-Tech Encyclopedia: McGraw-Hill Encyclopedia of Science and Technology, 5th edition [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.answers.com/topic/scientific-method>

9. Науково-методичні праці Котикової О.І. [Електронний ресурс] — Режим доступа : <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7/simple-search?filterquery=%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%2C+%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0+%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0&filtername=author&filtertype>equals>

Навчально-методичне видання

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації
з вивчення дисципліни
для студентів економічних спеціальностей
денної та заочної форм навчання

Укладач: **Котикова** Олена Іванівна

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 4,0.

Тираж 100 прим. Зам. №___

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.